Memòria mapa de patrimoni cultural

El Papiol

Juana María Huélamo Gabaldón,
KuanUm, S.L.
Febrer 2021

Diputació Barcelona

Memòria del Mapa de Patrimoni Cultural de El Papiol

Juana María Huélamo Gabaldón, KuanUm, S.L.

Amb la col·laboració de Joaquim Solias Huélamo i Josep Maria Solias i Arís

Contingut

1. Metodologia 4
1.1. Crèdits 5
1.2. Agraïments. 5
1.3. Fonts consultades. 6
1.4. La fitxa documental. 7
1.5. Metodologia de treball. 10
1.6. Criteris generals de selecció. 12
2. Diagnòstic 15
2.1. Marc geogràfic i medi físic 15
2.2. Població i economia 15
2.3. Síntesi històrica 16
2.4. Toponímia. 24
2.5. Figures de protecció vigents. 25
2.6. Equipaments patrimonials. 32
2.7. Situació general del patrimoni 33
2.8. Anàlisi de les fitxes 34
3. Llistat d'elements no fitxats 42
4. Bibliografia 50

FITXA TÈCNICA

Nom del projecte:	Mapa del Patrimoni Cultural i Natural del Papiol
Població i comarca:	El Papiol (Baix Llobregat)
Promoció:	Oficina del Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona Ajuntament del Papiol
Execució i coordinació:	Juana María Huélamo, arqueòloga
Equip de treball:	Juana María Huélamo Gabaldón Joaquim Solias Huélamo Josep María Solias Arís
Coordinació Oficina de Patrimoni Cultural (Diputació de Barcelona)	Francesc Xavier Menéndez i Pablo
Dates d'execució:	Setembre 2018 – juny de 2019
Lliurament:	
Núm. d'elements fitxats:	373

0. Introducció.

L'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona és un servei especialitzat en la cooperació i promoció del patrimoni cultural local, que s'organitza a partir de l'articulació d'un seguit de xarxes territorials (Xarxa d'Arxius Municipals, Xarxa de Museus Locals) i programes sectorials (Programa d'Estudis i Projectes) que posen a l'abast dels municipis un conjunt de serveis i accions de suport a l'organització, gestió, conservació, tractament, difusió i comunicació del conjunt de béns patrimonials presents en el territori i, sobretot, als equipaments culturals especialitzats que actuen des de l'àmbit municipal.

Dins del seu programa anomenat Estudis i Projectes de Patrimoni Cultural es dona suport a les polítiques i estratègies dels ajuntaments en relació amb la conservació, la recerca, la difusió i la dinamització dels béns patrimonials del seu territori. Amb tot això, l'objectiu és el de facilitar a les administracions locals la presa de decisions sobre aquest, mitjançant diferents actuacions, entre les quals es troba la promoció de la realització dels Mapes de Patrimoni Cultural Local.

L'ajuntament del Papiol, interessat en disposar d'una eina de coneixement dels elements patrimonials que es troben en el seu terme municipal, va demanar a la Diputació de Barcelona, a través del Catàleg de Serveis, la realització del Mapa de Patrimoni Cultural, per tal d'inventariar aquest patrimoni i facilitar la seva gestió i conservació, la difusió als ciutadans, la presa de decisions en el planejament urbanístic, l'establiment de rutes didàctiques i turístiques, la planificació de la senyalització, etc. A tal fi va signar l'any 2017 el corresponent conveni amb la Diputació de Barcelona.

1. Metodologia

El mapa de Patrimoni Cultural del Papiol, que en aquesta memòria tècnica es presenta i valora, de manera particular i global, és una eina de coneixement que ha tingut com a objecte la recopilació exhaustiva dels diversos elements que conformen el patrimoni cultural i natural del municipi, en la seva total i completa expressió, tot incloent-hi els diversos elements patrimonials: immoble, moble, documental, immaterial i natural.

El mapa consta de dos documents:

1. una base de dades, creada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, realitzada sobre el programari MS ACCES 2000 (OPC, inèdit) i

2. la present memòria tècnica.

La finalitat d'ambdós documents és la de poder establir, pel patrimoni del municipi, mesures de recerca, protecció, conservació i rendibilitat social, alhora que pugui posar-se en valor, per tal d'aconseguir que aquesta herència comú i plural, estigui a l'abast de tothom.

Cal tenir present que el Mapa de Patrimoni Local és una eina dinàmica i activa; mai es pot considerar un instrument tancat o definitiu, sinó que, la mateixa Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, podrà, amb posterioritat, modificar continguts i afegir nous béns, si

s'escau, bé perquè es consideri oportú, bé perquè apareguin elements que romanien desconeguts en el moment de la realització del treball.

1.1. Crèdits

Autoria.

Aquest mapa de Patrimoni Cultural s'ha dut a terme per diversos professionals de l'empresa KuanUm, S.L., a la direcció del qual ha estat la tècnica de patrimoni cultural, Juana María Huélamo, i han col·laborat l'historiador Joaquim Solias i l'especialista en arqueologia del Baix Llobregat, Josep Maria Solias.

Dates de realització.

El treball es va iniciar al mes de setembre de 2018, tot i que prèviament, al mes de juny-juliol, es van dur a terme feines prèvies de coneixement del territori del municipi.

Donat que la feina de camp, pel que fa al patrimoni immoble, va estar precedida en el temps per l'inici dels treballs d'elaboració del Catàleg del Pla Especial del municipi, aquest fet va marcar, al començament, que una bona part de les visites als diversos elements objecte de l'elaboració d'aquest document, es dugessin a terme al costat de l'equip redactor del PEPPIC, integrat pels tècnics de l'estudi Fortià arquitectes: Josep Maria Fortià, arquitecte director del treball, Adela Geli, arquitecta, Rosa Maria Gil, historiadora de l'art i Elisa Hernández Pastor, arqueòloga. Aquest equip anava acompanyat de la senyora Imma Vilamala i Aliguer, Tècnica Historiadora de la Secció Tècnica d'Investigació, Catalogació i Difusió del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona, qui va facilitar amb generositat i professionalitat, al nostre equip, l'accés a les seves visites tècniques. Aquestes visites, però, es van fer amb uns tempos, objectius i metodologies diferents per a ambdós equips, la qual cosa va fer que la nostra feina s'hagés d'adaptar a la de l'equip precedent. Això va suposar que la major part d'elles difícilment es poguessin tornar a fer, ja que els propietaris de molts d'aquests immobles van ser reticents a tornar a mostrar-los.

1.2. Agraïments.

La realització d'aquest treball no hauria estat possible sense la col·laboració de diverses persones i institucions.

Agraïm la col·laboració de l'Ajuntament del Papiol, per la seva implicació i gestions realitzades, i als tècnics de l'Ajuntament, Margarida Bosch i Antoni Majó, que han facilitat l'accés a alguns dels elements patrimonials.

A la senyora Imma Vilamala i Aliguer, Tècnica Historiadora de la Secció Tècnica d'Investigació, Catalogació i Difusió del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona, qui va permetre compartir algunes de les visites tècniques coordinades per a l'equip redactor del PEPPIC del municipi.

Un agraïment especial a mossèn Joan Manel Serra, rector de la parròquia i a la Laura Larraz, presidenta de l'Agrupació Coral "La Perdiu".

Al senyor Sebastià Calzada i Badia, director del Museu Geològic del Seminari de Barcelona, a Jordi Galindo Torres, Conservador de l'ICP i al geòleg Eugeni Navas, de la UB, gran coneixedor de la geologia del municipi, per la seva gran generositat. Tots ells van ajudar a mostrar la riquesa geològica i paleontològica del municipi.

A Jaume Queralt Marimon, qui em va facilitar, al costat de l'Eduard Serra, l'accés al coneixement dels fons del Museu del Papiol i als seus registres.

Al museu de Rubí, i especialment a Jordi Vilalta i Xavier Arís, del Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí, que van permetre l'accés a les col·leccions arqueològiques del jaciment de Can Tintorer, conservats a la casa rectoral de la parròquia de Sant Pere de Rubí. En aquest lloc la Fundació Museu-Biblioteca de Rubí conserva els fons de reserva de les seves col·leccions.

A la senyora Maria Eugènia Ripoll, Directora del Museu Municipal de Molins de Rei i a la Natàlia Galzeran, encarregada de l'inventari dels fons de reserva del Museu.

Al senyor Jordi Clua, que ens va fer orientacions d'interès pel que fa al patrimoni natural del municipi.

Al senyor Robert Casajuana Orive, una memòria sense límits, qui ens va desvetllar detalls de la transformació del Papiol des de la dècada de 1960.

A la senyora Teresa Bofarull, qui a punt de finalitzar la feina, ens va donar a conèixer el treball de la seva filla sobre les masies del municipi.

I d'una manera molt especial a la senyora Teresa Ahicart, patrimoni viu del Papiol, inestimable col·laboradora en tot moment, al senyor Josep Arís i a la senyora Teresa Vila, generosos company i companya de rutes patrimonials i d'agradables descobertes. Sense ells, la feina de camp s'hauria fet difícil.

Vagi també un agraïment especial als propietaris i les propietàries que han facilitat l'accés a casa seva i finalment, a totes las veïnes i veïns del municipi que ens han prestat el seu ajut.

1.3. Fonts consultades.

A més del repositori documental que ha servit per iniciar el treball de documentació prèvia, i que es relaciona a l'apartat específic de metodologia, per a la execució d'aquesta inventari s'ha acudit també a arxius específics, com ara:

- Arxiu Diocesà de Barcelona - Arquebisbat de Barcelona.
- Arxiu municipal del Papiol ubicat a l'edifici seu de l'Ajuntament del Papiol, així com els fons desplaçats a la Biblioteca Martí Almirall: fons personal del compositor Miquel Pongiluppi Mercader i fons documental de la Falange Española.

La recerca efectuada a l'arxiu Diocesà de Sant Feliu Llobregat, per indicació del mossèn de la parròquia, va donar resultats negatius, ja que tota la documentació històrica va ser traslladada a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.

D'altra banda, només s'ha tingut accés parcial a l'arxiu de la Baronia del Papiol, ubicat al Castell que havia estat de la seva propietat.

Igualment, s'ha fet una recerca d'elements mobles de naturalesa arqueològica i paleontològica als Museus de Rubí, Molins de Rei, al Museu de l'Institut Català de Paleontologia Miguel Crusafont de Sabadell, i al Museu Geològic del Seminari de Barcelona, amb resultats positius.

Pel que fa a la planimetria emprada, s'han fet servir principalment els mapes i ortofotos digitals del Sistema d'Informació Municipal de la Diputació de Barcelona (SITMUN) i de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya(ICGC)., corresponents al municipi.

1.4. La fitxa documental.

Els mapes del patrimoni cultural són una iniciativa de la Diputació de Barcelona i, com a tal, tenen una metodologia comuna i única per a tota la seva demarcació. Per tant, la tipologia dels elements fitxats i la forma d'enregistrar-los està perfectament definida per la institució i s'aplica de manera uniforme (amb les lògiques adaptacions) a tots els municipis on es realitza.

Aquests mapes comprenen la detecció exhaustiva, descripció i valoració dels següents grups d'elements patrimonials (OPC, inèdit):

1.-Patrimoni immoble

1.1.-Edificis

Edificis singulars amb valor monumental, artístic, històric, etnològic, identitari, religiós, industrial…

1.2.-Conjunts arquitectònics

Diversos edificis que formen un conjunt o estructures complexes composades per diversos elements edificats

1.3.-Elements arquitectònics

a) Elements rellevants d'un edifici: parts singulars d'edificis, elements d'origen arquitectònic que ja no formen part de cap edifici, i elements que formaven part de l'entorn inherent d'un edifici

b) Estructures arquitectòniques de menor entitat, de caire rural i popular

1.4.-Jaciments arqueològics

Jaciments arqueològics de qualsevol tipus i cronologia. Inclou estructures en estat de ruïna

1.5.-Obra civil

Obres d'enginyeria de caràcter públic o comunal.

2.-Patrimoni moble

2.1.-Elements urbans.

Monuments o elements commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública

2.2.-Objectes

Objectes singulars, formin part o no d'una col·lecció, ja siguin d'accés públic (museu…) o de propietat privada.

2.3.-Col·leccions

Sèries coherents d'objectes, segons criteris de cronologia, tipologia, especialitat, propietat…

3.-Patrimoni documental

3.1.-Fons d'imatges.

Sèries d'imatges (fotografies, films…) que formen un fons o una col·lecció, segons criteris temàtics, de propietat…

3.2.-Fons documentals.

Sèries de documents que formen un arxiu o una col·lecció, de propietat pública o privada, segons criteris de especialitat, temàtic, de propietat…

3.3.-Fons bibliogràfics

Sèries de llibres que formen part d'un arxiu, biblioteca o col·lecció, de propietat pública o privada, que tinguin un valor històric i patrimonial (per tant, d'una certa antiguitat).

4.-Patrimoni immaterial

4.1-Manifestacions festives

Festes populars locals, en la seva globalitat, o destacant una activitat singular específica dins la festa, formin part o no del cicle festiu anual, religiós o laic; siguin de caire tradicional (antigues) o recents; estiguin en vigor (vives) o bé que s'hagin perdut.

4.2.-Tècniques artesanals

Manifestacions singulars i específiques de la localitat o el seu entorn en relació als oficis, l'artesania, la gastronomia, etc.

4.3.-Tradició oral

Qualsevol referència d'origen no literari (transmesa oralment) relacionada amb llocs o elements del terme: contes, llegendes; toponímia; refranys, dites; fets històrics -verídics- a través de memòria oral

4.4.-Música i dansa

Manifestacions musicals tradicionals singulars i específiques de la localitat o el seu entorn que estiguin en vigor (vives) o bé que s'hagin perdut : cançons, danses…

4.5. Costumari

Maneres d'actuar o de fer, comportaments socials, actituds, específiques de la localitat o el seu entorn que estiguin en vigor (vives) o bé que s'hagin perdut

5.-Patrimoni natural

5.1.-Zones d'interès

Zones que tenen un valor o interès específic a causa de les seves característiques botàniques, ecològiques, zoològiques, geomorfològiques o paisatgístiques, encara que hagin estat creades o alterades per intervencions antròpiques. En aquest apartat s'inclouen també els jaciments paleontològics.

5.2.-Espècimens botànics singulars

Elements botànics de caire singular (un exemplar, o diversos exemplars que formen una unitat aïllada), normalment arbres, que tenen un interès botànic, històric, simbòlic, físic, urbà, toponímic, exòtic, etc.…

Al Mapa del Patrimoni Cultural del Papiol s'han inclòs tots els Béns Culturals incoats o declarats d'Interès Nacional i d'Interès Local (BCIN i BCIL); els espais naturals protegits per qualsevol nivell de l'administració, tots els jaciments arqueològics i paleontològics inclosos per la Generalitat a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya, els elements i edificis que formen part de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, així com també els incorporats a l'Inventari de Patrimoni Industrial de Catalunya i a l'Inventari de Patrimoni Etnològic de Catalunya (OPC, inèdit).També s'han tingut en conta els diversos inventaris específics, com ara el de rellotges de sol o el de construccions de pedra seca.

La seva informació s'ha traslladat a unes fitxes (una per cada element), facilitades per la OPC, i que conformen una base de dades que inclou les següents entrades:

> Codi; Número de Fitxa; Àmbit; Denominació; Lloc/Adreça; Titularitat; Nom del propietari; Tipologia; Ús Actual; Descripció; Observacions; Estat de conservació; Autor; Estil/Època; Any; Segle; Emplaçament; Longitud; Latitud; Altitud; Accés; Historia; Bibliografia; Protecció; Inventari; Autor de la fitxa; Data de registre; Data de modificació; i fins a un màxim de tres fotografies.

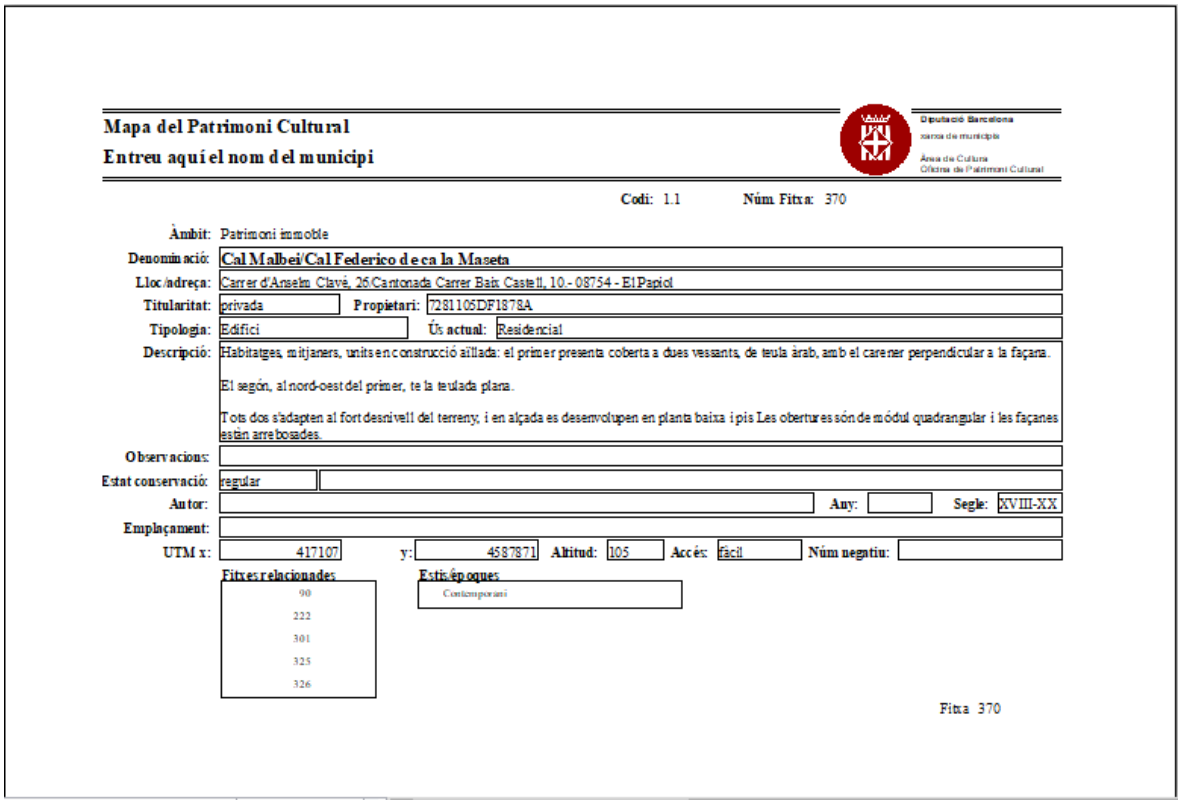

Mapa del Patrimoni Cultural
Entreu aquí el nom del municipi

Diputació Barcelona
xarxa de municipis
Àrea de Cultura
Oficina de Patrimoni Cultural

Codi: 1.1 **Núm. Fitxa:** 370

Àmbit: Patrimoni immoble
Denominació: Cal Malbei/Cal Federico de ca la Maseta
Lloc/adreça: Carrer d'Anselm Clavé, 26/Cantonada Carrer Baix Castell, 10 - 08754 - El Papiol
Titularitat: privada **Propietari:** 7281105DF1878A
Tipologia: Edifici **Ús actual:** Residencial
Descripció: Habitatges, mitjaners, units en construcció aïllada: el primer presenta coberta a dues vessants, de teula àrab, amb el carener perpendicular a la façana.
El segón, al nord-oest del primer, te la teulada plana.
Tots dos s'adapten al fort desnivell del terreny, i en alçada es desenvolupen en planta baixa i pis Les obertures són de mòdul quadrangular i les façanes estan arrebosades.
Observacions:
Estat conservació: regular
Autor: **Any:** **Segle:** XVIII-XX
Emplaçament:
UTM x: 417107 **y:** 4587871 **Altitud:** 105 **Accés:** fàcil **Núm negatiu:**
Fitxes relacionades: 90, 222, 301, 325, 326
Estil/époques: Contemporani

Fitxa 370

Exemple de fitxa de la base de dades

1.5. Metodologia de treball.

En la realització del Mapa del Patrimoni Cultural del Papiol, s'han dut a terme les següents fases de treball:

1.5.1. Documentació prèvia

Ha implicat la recollida prèvia de totes les dades bibliogràfiques disponibles i de la informació existent en bases de dades i centres de documentació d'accés públic, inclosos els arxius i museus més propers, així com tota la informació i documentació que l'Ajuntament ha cregut convenient lliurar.

En aquest sentit, s'ha de subratllar la consulta de les següents bases de dades, repositoris i fonts d'informació documental:

- Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni arquitectònic del Papiol, redactat l'any 2005, amb correcció d'errades de 23 de setembre de 2009. Consultable telemàticament al Registre de planejament urbanístic de Catalunya. Departament de Territori i sostenibilitat DE LA Generalitat de Catalunya.
- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, depenent del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de Catalunya, depenent del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a partir de l'aplicatiu eGIPCI que permet la consulta de les fitxes telemàticament.
- Memòries d'excavacions arqueològiques relacionades amb el municipi, dipositades en el Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya (IPIC), dipositat en el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, a Terrassa.
- Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (IPEC), dipositat a la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Catàleg del Patrimoni Festiu a Catalunya elaborat per la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Base de dades de "Bienes Culturales protegidos" del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Consulta de l'anuari estadístic de Catalunya (Idescat) per les dades demogràfiques, econòmiques i estadístiques del municipi.
- Inventari de rellotges de sol dels Països Catalans de la Societat Catalana de Gnomònica: https://www.gnomonica.cat/index.php/inventari/mapa-dels-rellotges-de-sol-dels-paisos-catalans.

- Inventari d’arbres monumentals i d’interès local i comarcal del departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya.
- Consulta del repositori de la Memòria Digital de Catalunya on es troben diverses col·leccions fotogràfiques consultables telemàticament.
- Inventari del Museu Geològic del Seminari de Barcelona. Document d'ús intern.
- Inventari del Museu del Papiol
- Inventari en format Museum Plus del Museu de Molins de Rei
- Llistat de vertebrats de les col·leccions del Papiol dins el fons de l'Institut Miquel Crusafont. Extracte de l'inventari general de les col·leccions. Document administratiu.
- Inventari d'edificació tradicional (2019) https://parcs.diba.cat/documents/170508/5156227/p09d003.pdf
- Wikipedra. Construccions de pedra seca. Observatori del Paisatge de Catalunya. wikipedra.catpaisatge.net

En aquesta fase d’aplegament de documentació ha estat de gran utilitat la consulta d’una sèrie d’obres bibliogràfiques de caràcter local (Faura, 1996) (Faura, 1999) que es poden consultar a l’apartat dedicat a bibliografia en aquesta memòria tècnica, així com pel que fa als topònims i informacions sobre els habitatges urbans, l’exposició que es va presentar als últims moments d’elaboració d’aquest mapa de patrimoni: “Motius i cases de gent” (Ahicart, 2019). La consulta i el buidatge de tots aquests arxius, inventaris, repositoris documentals i fons bibliogràfics, va permetre elaborar un primer llistat provisional d’elements que es va anar identificant i avaluant al llarg del treball de camp.

1.5.2. Treball de camp

Es va iniciar amb un reconeixement visual del municipi. A aquesta primera immersió patrimonial física, va continuar una intensa recollida d’informació oral a partir dels contactes facilitats per l’ajuntament del Papiol, i en la visita sistemàtica a tots i cadascun dels elements detectats, que s’han situat sobre la cartografia tan detalladament com ha estat possible i s’hi ha recollit tota la informació observable, consignant-la en una fitxa de camp. També s’hi ha fet, com a mínim, una fotografia per cadascun dels elements introduïts.

Pel que fa al patrimoni arquitectònic de caire privat, val a dir que una bona part dels edificis només han pogut ser descrits des de l’exterior (alguns des de molt lluny, degut a la seva inaccessibilitat), ja que ha estat impossible accedir-hi, o bé per no poder aconseguir un contacte adequat amb la propietat, o be, pel fet de que la mateixa propietat ha impedit l’accés, la qual cosa ha succeït també en el cas d’algun element natural (a tall d’exemple el lledoner de Ca n’Esteve de la Font) o d’algunes col·leccions o elements mobles singulars, alguns dels quals s’inclouen dins de l’apartat elements no fitxats.

1.5.3. Treball de gabinet

Després de contrastar les fitxes de camp amb la documentació prèvia i de fer les comprovacions oportunes, s’ha procedit a introduir la informació en les fitxes informatitzades.

El treball de gabinet, tot i constituir el gruix de la feina de la darrera fase, s'ha intercalat amb el treball de camp, i en moltes ocasions, la troballa de nous elements a partir de noves informacions orals, ha obligat a retornar a revisar alguns dels elements detectats.

Un cop introduïdes les dades, s'ha redactat la memòria tècnica, que és el document present, en la qual s'avaluen les potencialitats i necessitats del patrimoni del Papiol.

Paral·lelament, s'ha anat recopilant informació sobre el marc històric i geogràfic del terme, sobre la seva biodiversitat, sobre l'estat de la protecció legal del patrimoni local, sobre dades econòmiques i socials del municipi, etc., per tal de bastir aquesta memòria.

Les fitxes de cada element de l'inventari s'han elaborat amb la informació documental i la informació obtinguda del treball de camp, tant gràfica com escrita o oral, i posteriorment s'ha dut a terme una anàlisi global i un diagnòstic concret sobre la rellevància, potencialitat i possibilitats del patrimoni cultural del Papiol, en el marc de la memòria tècnica final.

1.6. Criteris generals de selecció.

S'han establert uns criteris de selecció, prioritzant els elements que s'han considerat rellevants pel seu valor material, col·lectiu o natural, que són testimoni de l'ocupació humana del territori que actualment comprèn el municipi del Papiol, tot excloent aquells que havien format part important de la seva història però que es troben fora del seu terme municipal actual, i que permeten tant obtenir un panorama complert de l'assentament humà, com de la realitat patrimonial del terme. En aquest sentit, no només s'han valorat els elements per la seva antiguitat, sinó que s'han tingut en compte també altres aspectes més específics i individuals, sobretot pel que fa a l'arquitectura contemporània.

Els criteris generals han estat els següents:

1.6.1. La persistència del be i el seu valor formal. Resulta imprescindible que el patrimoni tingui un valor afegit en la seva constitució física. No tot pot ser patrimoni, ja que d'altra manera no es tindria cap marge de maniobra per a la seva substitució, però és que tampoc es podrien portar a terme les adscripcions a unes u altres tipologies morfològiques que permetessin la valoració d'uns elements davant d'altres. En aquest sentit, pren un valor rellevant el fet local, ja que el municipi posseeix uns elements patrimonials que li son propis, i que formalment tenen un valor irrepetible en raó de la seva antiguitat, entitat física i singularitat dins del món local.

Aplec de la Salut.
Fotografia de l'any 1915 (Faura Arís, 1996: 115)

Afegit a això, resulta un criteri principal d'inclusió en aquest mapa patrimonial, lògicament, l'existència fefaent de l'element a incloure: si es tracta d'un element desaparegut, mancat de valor patrimonial, o no localitzat, s'ha inclòs en la llista d'elements no fitxats. Aquest últim ha estat el cas d'alguns elements que, tot i estar inclosos dins el Catàleg de Patrimoni actualment vigent, han desaparegut. Exemple són: l'habitatge del passatge Bellreguard, 3 **(**F27-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol), enderrocat i substituït per una construcció nova, o el dipòsit d'aigua al carrer Macià, 51 (F46-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol), també enderrocat, per posar dos exemples. En aquest sentit, no s'ha pogut incloure per exemple, la tradicional festa dels Tres Tombs, ja que fa anys que va desaparèixer i si, pel contrari, l'aplec de la Salut que es celebra el segon diumenge de setembre a l'ermita del mateix nom.

Mural de les Escoles Velles, obra dels artistes plàstics del col·lectiu Strett art Barcelona: l'Elisa Capdevila Galiot i l'Ivan Floro.

1.6.2. Exhaustivitat. En sintonia amb aquest criteri, s'ha procurat incloure tots els elements que posseeixen valor patrimonial pel Papiol. Un intens treball de camp ha escrutat amb minuciositat tot el territori i la trama urbana, buscant, aquests elements que havien estat detectats, i d'altres que es van anar observant en diverses passejades de prospecció visual pel terme. Aquest és el cas, per exemple de la pedrera que ha quedat consignada dins la fitxa número 337 de la base de dades.

Restes de pedrera

S'han inclòs d'entrada tots els elements que ja figuren en altres inventaris previs, consignats dins l'apartat fonts de documentació en el capítol dedicat a metodologia de treball. Dins d'aquestes fonts documentals i repertoris d'elements i informació, per suposat, s'ha començat per buidat el Pla Especial de Protecció i Catàleg del Patrimoni Arquitectònic del Papiol, redactat l'any 2005, amb correcció d'errades de 23 de setembre de 2009.

1.6.3. Diversitat. S'han reunit en aquest mapa patrimonial el major nombre possible d'elements de diferent tipologia: des del castell del Papiol a Cal Rieret, des de la placa del passatge Bellreguard al dipòsit d'aigua del passatge Parellada, des de les Barraques de vinya a l'holotip de *Brissopsis papiolensis*, des de la salsa de la tia Remei Faura, al roure de la Font del Cosí per posar alguns exemples. Aquest criteri es troba a la base del coneixement i valoració d'objectes, creacions humanes, paisatges, elements, sistemes o grups que formen part d'una riquesa cultural que es troba enfrontada a un perillós procés de globalització que està envaint la nostra cultura i en contra del qual s'alça de manera natural en les seves singularitats el nostre variat patrimoni que aquí s'ha procurar incorporar en la seva més àmplia extensió.

Holotip de *Brissopsis papiolensis*

Salsa de la tieta Remei

1.6.4. Identitat (és a dir, aquells elements que caracteritzen especialment el lloc del Papiol des del punt de vista de la història, la natura, les festes, els costums..).

El castell del Papiol forma part de la imatge identitària del municipi.

D'entre tots aquests, destaquen sense cap dubte el castell i les escletxes, així com les diverses edificacions modernistes del municipi o els molins, i la Sala Gran, per posar alguns exemples.

1.6.5. Atemporalitat. Sota aquest criteri, s'han inclòs elements d'una gran varietat de moments: des dels elements anteriors al Quaternari: jaciments arqueològics i paleontològics del terme, elements patrimonials aïllats o en conjunt, dins d'espais de museus i col·leccions obertes o

tancades al públic, diversos elements de valor popular (llegendes, rajoles de calvari, recepta de cuina, arquitectura popular urbana, fins a arribar a obres d'art i arquitectura contemporània.

2. Diagnòstic

2.1. Marc geogràfic i medi físic

El Papiol és una vila i municipi de la comarca del Baix Llobregat, que s'estén entre els darrers contraforts de la serra de Collserola, el riu Llobregat i la riera de Rubí. La major part del terme és accidentat, amb el punt més alt al cim Puig Madrona, de 336 m, i una gran part forma part del parc de Collserola. El terme municipal ocupa una superfície de 8,95 km2, i té una altitud mitjana de 135m.

Situació del municipi Papiol en el global de la comarca del Baix

La situació geològica del municipi es troba en el context de la Serralada Costera-Catalana dividida per la depressió del Vallès-Penedès i entravessada perpendicularment per les dues falles que composen els rius Llobregat i Besòs. Els materials més antics propis del seu subsòl provenen de l'Ordovícic i del Pre-Triàssic. Així, l'evolució paleogeogràfica de la seva regió es divideix en dos grans cicles sedimentaris i tectònics: l'Hercinià; d'on es destaquen un potent conjunt de pissarres amb intercalacions de gresos que assenyala les condicions sedimentàries d'un marc cobert per aigües marines, fet que explica la presència de fòssils trilobits, i l'Alpí; en el que, després de la intrusió granítica del Puig Madrona i del Miocè, s'inicia un període amb presència abundant de mamífers. En quant a la activitat tectònica, es distingeixen tres unitats. Part del massís Hercinià que forma la serra de Collserola, el massís del Garraf i per últim la depressió Vallès-Penedès (PÉREZ, 2018).

2.2. Població i economia

El municipi del Papiol és un dels 946 municipis catalans i un dels 311 de la província de Barcelona. Administrativament, està adscrit a la comarca del Baix Llobregat, i forma part de la segona corona de la Regió metropolitana, rebent gran influència de Barcelona. La seva superfície que és de 8,95 kilòmetres quadrats, està distribuïda aproximadament d'acord al següent gràfic:

La població del Papiol, a data de 2018 i segons la informació de l'Idescat, és de 4103 persones, de les quals 2072 son dones i 2031 homes. La piràmide poblacional dona una especial importància a la franja d'edat de entre 35 i 59 anys, encara que la població més jove, de entre 0 a 29 anys és estable i creixent en nombre. Malgrat la crisi del 2008, el saldo migratori del poble s'ha mantingut relativament estable fins i tot als pitjors anys de la crisi, sent actualment positiu.

El Papiol ha sigut tradicionalment un poble agrícola, amb especial importància de productes com la vinya i les cireres. Actualment, però, i d'ençà la industrialització, el teixit econòmic de la vila ha canviat, ocupant el comerç i serveis, i la indústria i la construcció, un lloc preeminent dins la economia local. Així, el sector comercial del Papiol es troba concentrat a l'avinguda de la Generalitat de Catalunya i al Carrer Major, ocupant una mitjana de 1 comerç per cada 57 habitants aproximadament. El polígon industrial del poble és un clar indicador de la bonança tant econòmica com ocupacional del Papiol, representant el 35% de la ocupació de la vila, una dada que gairebé duplica la mitjana del Baix Llobregat. La mineria va ser també un sector important per

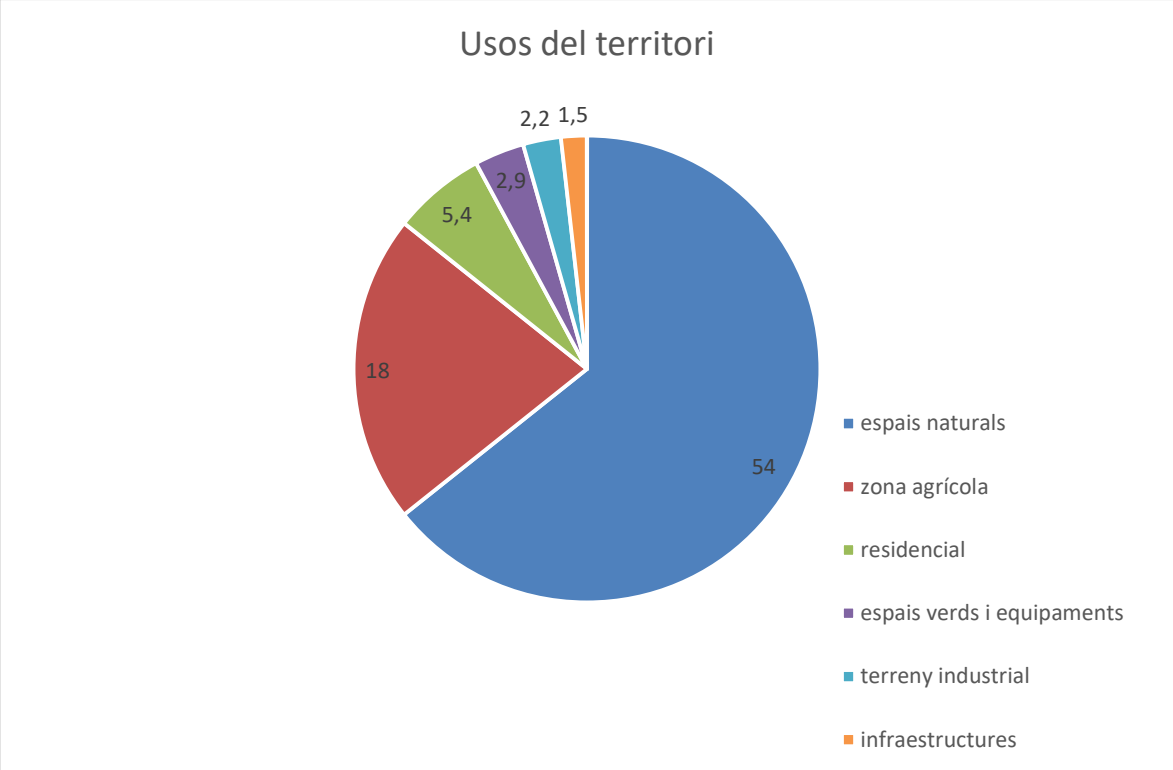

la població durant part dels segles XIX i XX gràcies a les característiques del subsòl papiolenc.

Pel que fa al seu posicionament geogràfic, El Papiol s'ubica sobre un turó situat a dinou quilòmetres de Barcelona, i com a tal, s'insereix dins l'àrea metropolitana de la Ciutat Comtal. Així doncs, els transports metropolitans de Barcelona permeten una connexió directa amb la vila, per mitjà dels trens de rodalies de Renfe, amb la línia C-4, i també per via dels autobusos interurbans de la Generalitat de Catalunya. Encara així, el mitjà principal de transport per a la gent del municipi és el cotxe, sent les vies d'accés principal per vehicles al poble l'autopista A-7, la Nacional 340, la Comarcal 1413 i l'autopista A-2. A més, la situació ambiental privilegiada del Papiol, rodejada de boscos i amb un clima més amable en comparació a altres pobles dels voltants, fa que estigui integrada dins una xarxa de camins que impulsa el turisme de la vila.

2.3. Síntesi històrica

Els primers indicis històrics de poblacions a l'actual Papiol es donen a l'època ibèrica, quan dalt el Puig Madrona es va instal·lar un nucli ibèric. Aquesta posició d'altura respecte al territori ve donada per una voluntat defensiva per part de la població, que abocada a una economia de base

cerealística, havia de comptar amb un nucli poblacional on salvaguardar els seus productes envers possibles elements invasors (SOLIAS, 1990).

Amb la romanització, però, s'instal·la l'estil de vida romà a més del seu mode de producció. Apareix una vil·la romana dedicada a la fabricació d'àmfores per a l'exportació de vi de la regió de Bàrcino, situada a l'actual masia de Can Tintorer. D'aquestes àmfores, sabem per les seves inscripcions que compartien un circuit productor propi del Baix Llobregat en direcció a la ciutat de Bàrcino, on per via marítima, el producte aniria a parar a ciutats com Cartago, Roma o Marsella (BERNI, 2001). Encara que son poques les dades que coneixem d'aquesta vil·la, la qual sembla que tingué força importància com a centre productor i transformador de matèria primera en època alt imperial, pel tipus d'àmfores exhumades, es pot pensar que la vil·la estava relacionada amb el conreu de vinya i la producció de vi, alhora que hi havia forns on es produïen àmfores i material de construcció, i també algun element singular com ara una màscara de Terracota (MORET, 2013). Tot i això, és evident que aquesta explotació intensiva i especialitzada va donar lloc a una relativa riquesa per als habitants del territori, a més que va assentar un precedent per als futurs productors agrícoles de la zona (SOLIAS, 1982).

El municipi del Papiol, però, troba els seus orígens històrics a l'època medieval. Al voltant del Castell del Papiol, al segle XII, s'instal·la una població estable, sent el primer senyor del castell el compte de Barcelona Ramon Berenguer III. Aquest, va cedir gran part d'aquestes terres als tres senyors feudals Arnau, Bernard i Raimond de Pere, tots ells germans. Finalment, al 1206, el Rei Pere I va donar a Raimond la totalitat del cens i usatges per a que ell i els seus descendents els tinguessin de manera vitalícia, reservant-se el Rei el dret d'host i cavalcada, a més de la pertinença dels molins on hi ha actualment el Molí de Paper. No obstant, és evident que hi van haver edificacions prèvies al castell. El Papiol va ser zona de frontera entre el califat i els cristians i fruït d'aquesta tensió de frontera, va néixer la primera torre de defensa prèvia al castell. Aquesta fortificació tenia com a objectiu vigilar els camins que duien a l'interior de la península i es va anomenar "La Torrassa" (FAURA, 1999). Amb l'avenç cristià, es procedeix a un intent d'uniformitzar el territori, i així, els bisbats comencen promoure la creació de noves parròquies. Com a conseqüència, neix la parròquia del Papiol als voltants del 1060, amb un estil senzill i sota l'autoritat de la Seu de Barcelona. Aquesta, però, no es trobava al mateix indret on la trobem avui dia. És cap el 1315, quan l'ermita es va traslladar fins al nucli urbà papiolenc, així, naixia l'església parroquial del Papiol dedicada a Santa Eulàlia de Mèrida i l'anterior ermita passava a ser de devoció popular, sota el nom de Sant Pere de Madrona (CAPDEVILA, 1998). Tornant a l'aspecte

Joan Faura, mestre de cases d'origen francès, va construir Can Mas en algun moment del segle XVII: en un balcó de la façana principal es pot veure la data de 1680 (Faura i Casanovas: 1999: 135).

militar, hi ha constància de que veïns i senyors del castell participen a diferents campanyes, com a València, Nàpols, Còrsega i Sardenya, on han quedat constància de noms com Galceran del Papiol i que van derivar en uns privilegis que el Rei Jaume I va donar al terme. Al segle XV s'obre una etapa en la que la localitat s'enfronta a diferents problemàtiques. En primer lloc, una crisi poblacional causada per un creixement precari envers altres localitats veïnes com Molins de Rei, que gràcies als privilegis concedits per Pere I, els seus habitants tenien una fiscalitat més folgada. En segon lloc, al 1448, un terratrèmol va enrunar una part del Castell. Tanmateix, el 1458, amb la revolta contra Joan II, la població va patir els costos de la guerra amb resultats de fam i despoblació fins al punt de que els senyors del castell van haver de decretar que tots els productes no paguessin cap impost en 50 llegües a la rodona. És també al 1490, quan el llinatge dels senyors del Papiol s'acaba, entrant a governar la família Guimerà (FAURA, 1999).

A l'època moderna domina la violència de bàndols i bandolers que s'estén per tot el Baix Llobregat. Una petita mostra de la seva influència al Papiol apareix a un document judicial del 1582, on es menciona un papiolenc anomenat "Lo Barqueró", a causa del seu treball com a barquer del Llobregat, acusat de fer actes de bàndol i d'assassinar l'hereu Palau de Torrelles (CODINA, 1993). Tanmateix, un important familiar del senyor del castell, Ramon de Guimerà, va ser el cap principal dels nyerros. A més, va fer la funció d'enllaç entre la corona francesa i la Generalitat durant els fets de 1640 amb l'objectiu de concertar una aliança entre ambdues faccions (FAURA, 1999).

Però no tot és violència a la vila durant aquesta època. El Papiol rep una onada d'immigrants francesos (occitans sobretot), fenomen que es donà a gran part de Catalunya, i així ho testifiquen els llibres de noces, d'òbits i baptismes, així com les llicències, els expedients matrimonials i les visites pastorals. La majoria procedien del Massís Central i d'Occitània, i van anar arribant, en diferents períodes, durant els segles XVI i XVII. Una vegada arribats, van exercir tot tipus de feines dins el sector primari; pagesos, serradors...etc. Aquests nous papiolencs van arribar molts d'ells

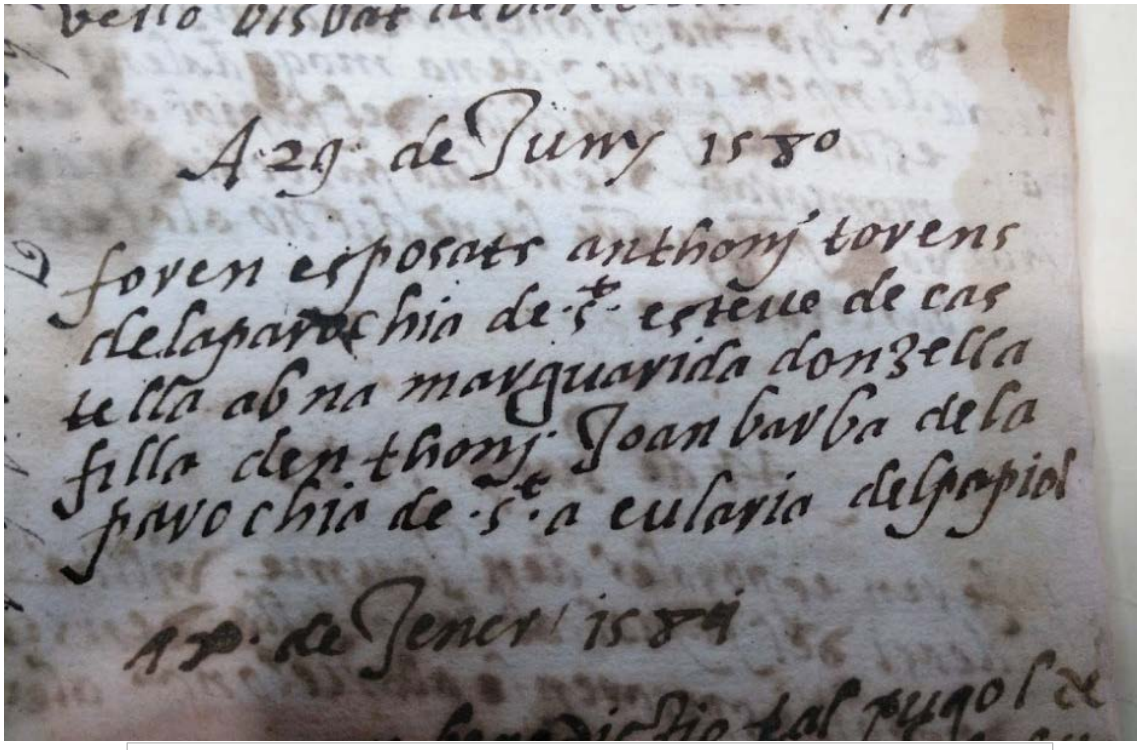
A 29 de Juny 1580
foren esposats anthony tovens
de la parochia de s.t esteve de cas
tella ab na marguarida donzella
filla den thony Joan barba de la
parochia de s.t a eularia del papiol
A 29 de Jener 1584

Arxiu Diocesà de Barcelona: Llibre de matrimonis a. 1563-1926

com a solters i vidus, i contraent matrimoni amb veïnes del poble deixant una profunda petjada en el futur del Papiol (MILLÀS, 1996). Així, al 1553 la vila es recupera la crisi poblacional del segle XV fins al punt de que ja hi havia 27 focs, xifra que va anar augmentant amb el temps i que arriba als 55 focs als voltants de 1640. Tota aquesta nova població havia de trobar un lloc en el que situar-se, i així, a més dels voltants del castell, es van instal·lar als carrers que a l'actualitat coneixem com Abat Escarré, Josep Rull, Montserrat, Albanell, Migdia i Major, a més dels masos Rossell, Hostal, Maimó, Pagès del Mas i can Botella, aquests dos últims desapareguts avui dia (FAURA, 1999). Com arreu, es van oficialitzar actes i oficis religiosos al Papiol. Així doncs, l'ermita del poble era vetllada per uns administradors parroquials, els quals es van encarregar de la compra d'un nou retaule per aquesta. Alhora, l'Església, com a resultat del concili de Trento, va fixar el registre dels sagraments (CAPDEVILA, 1998). Gràcies a aquets documents, existeix informació sobre els efectes de la crisi del segle XVII a la vila, augmentant el número de pestes i per tant la mortaldat. Així, sabem que al 1627 van morir 75 persones al Papiol i 88 al 1631 (SIMÓN, 1996). Totes aquestes persones podien ser enterrades al cementiri parroquial, situat a l'ombra de l'església i prop del castell. D'aquest, en tenim constància documental des de 1564, però tot sembla indicar que és d'origen medieval (FAURA, 1999).

Durant les guerres Napoleòniques, el poble va sofrir una greu pedregada a l'any 1811 que va destruir la collita. A més, va passar a formar part del Departament del Montserrat, on el Papiol havia de lliurar en impostos a l'Imperi Francès blat, ordi, palla i vi, en un moment de dificultat a causa de la catàstrofe climàtica esmentada. Fruït d'unes exigències altes i d'uns anys de males collites, el poble va passar una greu crisi, sent recordada aquesta època com un temps de fam i epidèmies (MARTÍ, 1926). D'aquesta invasió, segons Faura, resultà la creació d'un cementiri nou al camp de les Figueres del Pagès. Aquí, s'enterraren persones del poble, sent la primera Margarida Pagès i Roig a l'any 1808, a la que segurament se li van sumar les persones mortes durant la batalla de Molins de Rei. Tot i així, al 1837 es va decidir que el cementiri no estava ben reglamentat en quant a la curta distància amb el Papiol, i les autoritats municipals van situar el nou cementiri a les terres de Casa Barba, on encara està situat. Una altra situació de guerra a la que es va haver d'enfrontar el poble va ocórrer quan, el març de 1833, un aixecament carlí va remoure el poble. Alguns papiolencs van anar a Rubí, quan van rebre notícies de l'alçament a la vila, per tractar de que s'hi sumés aquella població. Van ser Francesc Faura, Josep Julià, Anton Cluet i Josep Barba. Finalment, però van ser detinguts (FAURA, 1999).

Amb la entrada ~~a~~ la contemporaneïtat, el Papiol viu moments que marcaran la naturalesa pròpia de la vila. Gràcies a la riquesa natural del Papiol, es va instal·lar una mina a finals del segle XIX (la que ara es coneix com a Mina Berta) als terrenys de Jaume Abat i Trabal. Segons les dades de l'Anuario Minero de España, ja al 1888 la mina produïa 24.000 quintars mètrics d'espat fluor que es venia a un preu de 2,25 pessetes. Mentrestant, el salari dels treballadors per jornada era de 3 pessetes, i de 1 per les treballadores. Tot això es feia sense la concessió del Govern, fins que al 1904 s'atorgà la llicència al propietari Abat i Trabal. Posteriorment, aquest la vengué a Damián Cardoner i Viñas, un comerciant de Gràcia que es va encarregar d'ampliar el nombre d'entrades a la mina. La primera dècada del segle XX suposa un autèntic drama per als propietaris i treballadors de la mina, enfrontant-se a nombrosos problemes: inundacions, acomiadaments, vagues, lockouts...etc. Aquests fets, juntament amb la mort del propietari, fan que la mina entri en una recessió durant gairebé vint anys, en els que si bé no es troba en una crisi greu, tampoc augmenta de capitals de manera folgada. És en aquest període en el que es comença l'extracció

de pedra, que juntament amb el plom i l'espat fluor, componien el principal motor econòmic de la mina. Amb motiu de la segona guerra mundial, l'empresa torna als grans beneficis, amb creixements de producció i venda de fins un 300% per any. Finalment però, a causa de la finitud dels recursos minerals, es va haver d'abandonar la mina als anys 60 per falta de producció. No obstant, la família Cardoner seguia sent la propietària, i la venen per a l'explotació aqüífera cap als tombants dels anys 80. Al 2016, el Servei d'Investigació i Recursos Minerals proposa la caducitat del dret miner (PÉREZ, 2018).

Però el sector secundari no es centrava només en la mineria. El Papiol, també va ser un poble industrial, amb, com a mínim, una industria tèxtil al segle XIX. La construcció del Canal de la Infanta va portar als propietaris dels molins del poble cap a un litigi legal, juntament amb propietaris de fàbriques de Molins de Rei, envers la Junta de Govern del Canal. Finalment es va resoldre al 1847 amb una desviació d'aigües cap a les viles (ABANS, 1996). Amb el fenomen industrial, arribà també el ferrocarril a la vila del Papiol al 1854, connectant el poble amb altres indrets (MARTÍ, 1926). Així, el poble s'integrava al bell mig d'un nou sistema de comunicacions que la unia a Molins de Rei i a Barcelona (ABANS, 1996). Al segle XX, la industrialització s'estabilitza al poble, centrada en les produccions pròpies del Baix Llobregat, el tèxtil i el material de construcció. La indústria tradicional del Papiol va patir la crisi econòmica dels anys vuitanta. Així, les bòbiles per a la fabricació de teules i maons, que eren presents des dels anys seixanta, es van veure afectades per la crisi de la construcció. No va ser diferent amb altres sectors industrials propis de la zona, com el tèxtil o el paperer. Però, d'ençà els anys noranta, amb una revitalització industrial al Polígon Industrial Sud i centrat en tot tipus de productes, el sector va poder superar la crisi amb força (PLA, 2012).

L'any 1850 comença a funcionar la xemeneia de vapor de la fàbrica de teixits

El moviment obrer al poble es va iniciar, probablement, amb la creació, el 1869, d'una Federació Local en constant relació amb el Centre Federal de les Associacions Obreres, les quals tenien la seu a Barcelona. Aquest precedent va ajudar a la creació de diferents filials a la vila, com el Sindicat de les Tres Classes de Vapor, el 1871, i una Secció d'Agricultors de la Internacional, el

1873. Amb la especialització dels moviments obrers, al tombant del segle XX, tes produeix una vaga organitzada amb altres viles l'any 1890, quan 3.000 obrers van aturar les fàbriques de Molins de Rei, L'Hospitalet, Cornellà, Esparraguera i el Papiol. Així doncs, amb l'entrada del segle XX, s'estén la influencia dels sindicats, i el poble forma part de l'onada de vagues i protestes pròpies de les primeres dècades del segle XX, com ja s'ha esmentat abans. Juntament amb aquestes associacions apareixen d'altres d'àmbit eclesiàstic, com la germandat de Sant Pere, i d'àmbit cultural, on te especial importància la Coral La Perdiu del Papiol, fundada a finals de segle XIX (1899). Aquesta naixia com una societat apolítica, en la qual estava prohibit debatre sobre religió i ideologia, però que ràpidament es va involucrar en protestes i moviments cívics. Així, podem citar la presència de la coral a la manifestació del 1901 per reclamar un transvasament del Llobregat en relació a les seves fortes riades. Dels primers membres, es conserven els noms de Joan Presas

Diverses medalles de finals del segle XIX i inicis del XX conservades per la Coral La Perdiu

Campderrós, Joan Bou, Josep Julià, Pep de Cal Pepus, Josep Bou Claret i Daniel Bou entre d'altres. Aquestes persones cantaven majoritàriament cançons del mestre Anselm Clavé, que va influenciar de gran mode a les corals de tot el territori. No obstant, al 1922, la associació va patir una breu crisi a causa de la situació política, de la qual es recupera ràpidament al 1923 gràcies als contactes dels antics membres amb l'administració de Primo de Rivera. Fins la guerra, la coral va viure una època daurada, amb importants canvis a l'associació com la instal·lació de la seu a l'Hotel i la presència de noves corals a la vila, com la dels Canaris, la qual es va acabar integrant dins La Perdiu, i la de la Federació Obrera, coral aquesta que es va instal·lar al Cafè de la Plaça. Finalment, però, la coral reprèn la seva activitat al 1946 amb una nova embranzida que la porta a la seva consolidació com a entitat històrica del poble a la dècada dels anys setanta i vuitanta amb un nou repertori on podem trobar autors com Schumann, Voltas Viñas o Pérez-Moya. A més, l'any 1999, la coral va celebrar el seu centenari en diferents actes en homenatge que es van celebrar al Papiol (VILA, 2001). Dins la temàtica cultural, també cal esmentar la importància de Valentí

Almirall, qui va ser senyor del castell del Papiol, escriptor d'obres d'especial importància com "Lo catalanisme" o "Diari Català" (FAURA, 1999).

Amb l'adveniment de la república, certs sectors del poble la reben amb autèntica eufòria. El republicanisme al Papiol tenia precedents anteriors a la dictadura de Primo de Rivera. Una clara mostra és l'entrada de tres regidors republicans al consistori municipal a les eleccions de 1909, sent un exemple únic al Baix Llobregat (TARDÀ, 1991). En aquest període, però, hi ha certs moments de tensió dins el poble. Un d'ells fou el relatiu al cementiri i la seva possible municipalització pel govern municipal. Es conserva informació d'aquesta discussió a les actes de les sessions de l'Ajuntament i a la premsa, concretament al setmanari DIC. Durant els anys de la República, el cementiri fou objecte de litigi entre ambdues parts, església i govern municipal (FAURA, 1999). També durant la República, el dia 5 de maig de 1935, va ocórrer un accident ferroviari a l'estació del poble, quan dos locomotores van xocar frontalment a causa d'un error humà.

Un moment important en el municipi va correspondre a l'inici d'un fenomen que es desenvolupa des de finals del segle XIX i continua amb pujança als primers anys del segle XX. Entre les classes més benestants, apareix l'estiueig, és a dir, l'abandonament de la residència habitual a ciutat i la migració cap a una segona residència en un entorn rural. Aquest estiueig era un dels hàbits socials més estesos entre la burgesia catalana (CAMPMANY GUILLOT, 2011: 39) . Inicialment havia estat molt lligat a determinades pràctiques curatives, i en el cas del Papiol, sobretot, a les relacionades amb malalties respiratòries. Aquest estiueig tenia un caràcter social molt elitista. Una de les grans conseqüències d'aquest fenomen, en el cas del Papiol, va ser una transformació arquitectònica, que va venir de la mà d'arquitectes com Salvador Valeri i Pupurull, qui va

Cal Xancó

desenvolupar la seva feina com arquitecte del Papiol a la segona dècada del segle XX.. Ell va ser el que va projectar l'imponent edifici de Can Bou, així com altres edificacions importants com poden

ser Cal Poch, de la família Diotallevi, o d'altres construccions de caire modernista, com poden ser els murs del jardí de cal Brunet, entre d'altres.

Un altre arquitecte destacat, va ser Josep Ros Ros, el qual, amb seguretat va intervenir no només en l'edificació de l'església parroquial, sinó que també va projectar un altre edifici de factura interessant: Cal Xancó, una de les cases emblemàtiques i de factura més original del Papiol, situada a l'entrada al municipi per la carretera que rodeja el turó de Pongrau.

Una nova manera de contemplar l'arquitectura es va anar generant en el municipi: cases amb jardí, rengleres d'arbres als carrers... Uns nous aires constructius i conceptuals pel que fa a l'organització de l'espai urbà va anar desenvolupant-se mica en mica, de manera que a partir del primer terç del segle XX i després del conflicte bèl·lic del 36, aquest municipi va anar conformant-se d'una manera de la que encara avui queden alguns exemples interessants, molt especialment a la zona sud i oest del nucli urbà actual.

Casa Bach

Amb l'inici de la Guerra Civil, es comença a construir l'edifici del casino, però la seva construcció queda paralitzada per la devastació del conflicte. Va ser al mateix any, al 1936, quan l'església va sofrir un enderroc a cop de pic i pala, sent cremats objectes de gran valor artístic. Davant l'escassetat i poca circulació de moneda, l'Ajuntament es va veure obligat a fer circular moneda pròpia, als inicis de l'any 1937. Es tracta de vals de cinquanta cèntims i d'una pesseta impresos per una sola cara sobre cartró prim, que portaven com emblema una gorra frígia i un puny alçat juntament amb el segell de l'Ajuntament i estaven avalats per signatures autògrafes de l'alcalde republicà Carles Amigó, el dipositari, Gabí Vilaseca, i el Secretari Joan Jiménez (TURRÓ, 2007: 173-174). Finalment però, dimecres 25 de gener les tropes franquistes van entrar al Papiol, com a moltes altres viles del Baix Llobregat. Segons els relats que arriben d'aquest fet, aviat hi va haver-hi gent que es va afanar per enganxar cartells a les portes de les cases amb inscripcions favorables a l'exèrcit nacional. Aquelles cases que no en tenien, o que no es mostraven a

favor del nou ordre, estaven en risc de ser saquejades pels ocupants (AMIGÓ, 2001).

A l'època franquista s'inicien algunes obres dins el poble, i el règim, que vol incidir en la importància de la religió dins la societat civil, aprofita aquest fet per fer actes en els que les autoritats municipals, civils i religioses, coincideixen. Un clar exemple és quan, per la festa major de 1944, es beneeix i es col·loca la primera pedra del dipòsit d'aigua del poble. És també en aquest període quan es forma una junta per la reconstrucció de l'església formada per Mossèn Magí, Pere Figueras, Joaquim Roig i Plàcido Traveria, entre d'altres. Va ser així, mitjançant donatius i recursos de l'Estat i l'Església, que l'any 1950 es va inaugurar i beneir el nou temple per al Papiol en un acte multitudinari. Amb el final del franquisme i les primeres eleccions, José María Romero Cánovas va esdevenir el primer alcalde de l'ajuntament democràtic del Papiol presentant-se com a candidat independent.

2.4. Toponímia

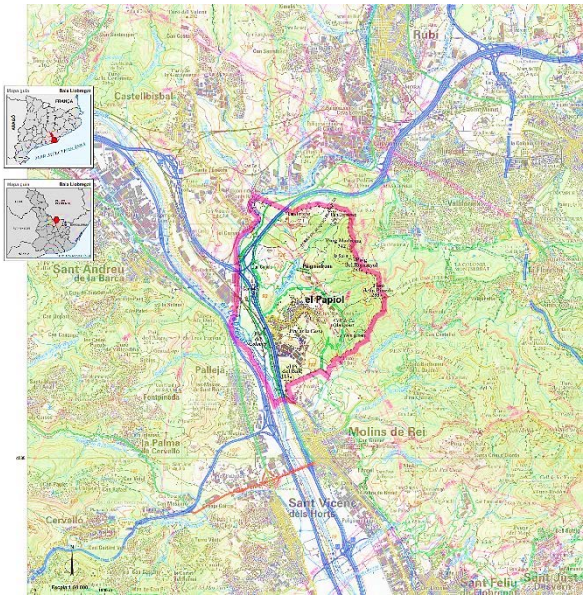

El nom del Papiol apareix per primer cop al 1134, en un privilegi concedit pel comte Berenguer IV, nom que ha acompanyat al municipi fins avui dia. Encara així, el nom procedeix d'una arrel llatina, relacionada amb el nom d'un vegetal anomenat *papiola puntada* segons Montserrat Pagès i Paretas. D'altra banda, Josep Morán opina que la terminació –*ol* és un sufix típicament romànic, que juntament amb el mot llatí *papus* que pot voler dir insecte o muntanya, donaria origen al nom actual.

Pel que fa a la nomenclatura, s'ha tingut present el Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya. Per la resta dels topònims, al no existir cap document relatiu a la toponímia menor del municipi, en la inclusió dels noms s'ha procurat seguir la normativa lingüística oficial (Gramàtica de la llengua catalana, ratificada pel Ple de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) el 29 de setembre de 2016 i Ortografia de la llengua catalana, ratificada pel Ple de l'IEC el 24 d'octubre. Així mateix s'ha fet servir el TERMCAT, i s'han tingut molt en compte els noms populars i la tradició oral.

Pel que fa a la denominació de les cases del nucli urbà, s'han fet servir les dades recollides en els plafons de l'exposició: "Motius de cases i gent", organitzada per l'Espai de Recerca pel Patrimoni del Papiol, que va tenir lloc a la sala d'exposicions de la Biblioteca Municipal

Escut del Papiol.
Taller d'Heràldica y vexil·lologia de la Wikipèdia (https://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Escut_del_Papiol.svg)

del Papiol Valentí Almirall, al mes de maig de 2019 (Ahicart et al., 2019).

L'escut de la vila es descriu per l'heràldica com a cironat d'or, amb una creu de Santa Eulàlia en forma de sautor ple de sinople. Per timbre una corona de baró. Va ser aprovat el 22 de desembre de 1992 i publicat al DOGC el 13 de gener de l'any següent amb el número 1693. El sautor o creu de Santa Eulàlia és l'atribut de la patrona de la localitat mentre que els colors or i sinople provenen de les armes de la baronia del Papiol, concedida el 1395 a Berenguer de Cortilles.

2.5. Figures de protecció vigents

Actualment, està en fase d'elaboració el PEPPIC, amb la redacció del Catàleg del Pla Especial. Aquest catàleg s'està duent a terme per part del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona, i de la seva redacció s'encarrega l'equip de l'estudi Fortià Arquitectes.

En el moment de realització d'aquest inventari, però, encara està vigent el document "Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni arquitectònic del Papiol", redactat l'any 2005, amb correcció d'errades de 23 de setembre de 2009.

Aquest document estableix tot un seguit de nivells de protecció als quals estan subjectes els diferents béns de patrimoni del Papiol, i que són els següents:

1. **Nivell A: Corresponent a la categoria: "Bé Cultural d'Interès Nacional". (BCIN)**, d'acord amb l'article 5.1. del Pla Especial. És el màxim nivell de protecció existent i les determinacions urbanístiques d'aquest pla s'ajusten a les marcades per la Generalitat. Són els béns més rellevants del patrimoni cultural català, i la seva declaració correspon a la conselleria de cultura de la Generalitat. Així mateix, formen part del registre de béns culturals d'interès nacional i, com a tal, les llicències municipals han de tenir un informe previ de la comissió territorial del patrimoni cultural de Barcelona. Per a aquests elements, la conselleria haurà de delimitar un entorn de protecció i els corresponents projectes d'obra també hauran de disposar del vist i plau de la comissió territorial del patrimoni cultural de Barcelona abans citada. A causa de totes aquestes consideracions, els elements públics amb nivell A tenen vocació de propietat pública, no podent-se vendre a un privat, d'acord amb l'article 5.2.2.5. del Pla.
2. Els elements de tipus A al Papiol son els següents[1]:
    1. Castell del Papiol (pl. del Castell / Mossèn Rull / Abat Escarré)
    2. Santuari de la Salut (Puig Madrona).

3. **Nivell B: És un Bé Cultural d'Interès Local. (BCIL**), d'acord amb l'article 5.1. del Pla Especial. Són els edificis i elements del catàleg pròpiament els quals han de ser declarats al ple del consell comarcal (a tots els municipis de menys de 5000 habitants) i el departament de cultura de la Generalitat els ha d'inscriure al catàleg del patrimoni cultural català. Aquest pla assigna una zona de protecció per a que totes les llicències urbanístiques que es concedeixin disposin del vist i plau del consell comarcal. A la vila són els següents:

[1] Els noms dels diversos elements que s'expressen tot seguit, segueixen la nomenclatura ressenyada dins del document de referència.

1. Can Bou / “Casa de Pedra” (Abat Escarré, 20 / llibertat)
2. L’Hostal / “SALA GRAN” (Papiol de Baix, 1)
3. Casa rectoral (c. Mossèn Rull /pl. del Castell).

4. **Nivell C: Bé amb Elements d’Interès. (BEI).** Són tots aquells elements que, malgrat no ser de nivell A o B, reuneixen també prou valors artístics, arquitectònics o històrics per formar part de l’inventari del patrimoni arquitectònic català, d’acord amb l’article 5.3.1. del Pla Especial. Tots ells, com a pas previ de qualsevol llicència, han de disposar d’un estudi històric-arquitectònic realitzat per algun tècnic competent on es determini mitjançant plànols i fotografies l’estat actual de la totalitat de l’edificació que determini quins són els valors patrimonials que conserva. Qualsevol intervenció haurà de respectar els valors coneguts i expressats en les fitxes d’aquest pla especial, i haurà també de consolidar els seus valors històrico-arquitectònics. Consten com a elements de nivell C del Papiol els següents:
    1. Can Colomer (carretera de Caldes, 30)
    2. Can Domènec (prop del cementiri de Roques Blanques)
    3. Can Maimó (prop del cementiri de Roques Blanques)
    4. Can Tintoré (cementiri de Roques Blanques)
    5. Ca n’Amigonet (coll de l’Amigonet)
    6. Can Minguet (baixada de can Minguet, 21)
    7. Ca n’Esteve de la Font (camí de ca n’Esteve)
    8. Can Puig (paratge de can Puig)
    9. Casa de l’Aigua (rec de cal Capdevila)
    10. Molí de l’Argemí (rec de cal Capdevila / rec de les Moles).

5. **Nivell D: Bé amb Elements d’Interès. (BEI)**, d’acord amb l’article 5.3.6.1. del Pla Especial. Son aquells elements dins del casc urbà que mostren algun tipus d’element amb el valor suficient per ésser protegits. Serà obligatori, com a pas previ per a qualsevol llicència, la disposició d’un estudi arquitectònic realitzat per algun tècnic competent on es determini el tipus d’intervenció, demostrant que es conserva i es protegeixen els elements d’interès determinats en la corresponent fitxa de catalogació d’aquest pla especial. Al Papiol són els següents:
    1. Pl. Casanovas, 2
    2. C. Carme, 7
    3. Cal Girona, (Carme, 19)
    4. Can Joanet de L’Hostal, (Generalitat, 15)
    5. Cal Blanc, (Generalitat, 72)
    6. C. Pi i Margall, 6
    7. C. Aribau, 3
    8. Hotel Palacios, (Major, 37 / pl. Gaudí)
    9. C. Llibertat, 4
    10. Cal Xancó, (Aribau, 23)
    11. Cal Xullu, (Santacana, 9)
    12. C. Barcelona, 19
    13. Església parroquial (Montserrat, 20)

14. C. Jaume I, 2
15. C. Abat Escarré, 6
16. C. Montserrat, 18
17. Cal Pagès (Antic Hospital. Major, 29)
18. Rbla. Catalunya, 11 (Cal Rocabert)
19. C. Barcelona, 17
20. Cal Bofarull / "Villa Mercedes" (pl. Catalunya, 1)
21. C. Fleming, 2 (Cal Barrios)
22. Cal Forner Vell (Major 27)
23. C. Llibertat, 19
24. Ca L'Adjutori (Carme 1)
25. C. Almirall, 2
26. C. Migdia, 2 (Cal Felip Botella)
27. Can Barberà (Generalitat, 7)
28. Pl. Casanovas, 1
29. C. Barcelona, 4 (Cal Fitó)
30. C. d'Ignasi Iglesias, 2
31. Cal Poch (Carme, 33)
32. C. d'Ignasi Iglesias, 18

6. **Nivell E: Bé amb Elements d'Interès. (BEI)**, d'acord amb l'article 5.3.7.1. del Pla Especial. Es consideren sota aquest nivell, els elements catalogats com a BEI que mostren un valor patrimonial que s'ha de protegir i que tenen valor per se, independentment de la resta d'edificació a la que pertany. Són normalment xemeneies, fanals, murs o rajoles, entre d'altres. Quan un be es troba sota aquesta protecció, és obligatori com a pas previ a qualsevol llicència, l'elaboració d'un estudi arquitectònic realitzat per algun tècnic competent, on es determini el tipus d'intervenció i demostrant que aquesta conserva i protegeix els valors patrimonials expressats en la corresponent fitxa de catalogació d'aquest pla especial. Al Papiol són els següents:
    1. Fanal de la Plaça de l'Església (escales de la plaça de l'església)
    2. Molí del Roig (davant de l'ajuntament)
    3. Xemeneia (Carme, 37)
    4. "Els Esperons" / Murs de pedra del Torrent Batzacs (prop del riu Llobregat)
    5. Rajoles de Setmana Santa (vàries direccions)
    6. Xemeneia (can Capdevila / "les fàbriques" / molí paperer)
    7. Arc de Pedra (portal de Montserrat, 25)
    8. C. Carme, 8 (murs del jardí del Senyor Brunet)
    9. Fita de pedra "Papiol" (plaça de Joan Fusté).

7. **Nivell F: Bé amb Interès Documental. (BID)**, d'acord amb l'article 5.4.2.1. del Pla Especial. Posseeix la majoria d'elements dels BEI, però no conserva una integritat patrimonial global , sinó que la seva conservació és parcial. Són elements amb un gran valor tipològic que tot i que es poden substituir, s'han de conservar amb un adient projecte d'arquitectura. En el cas de que la substitució o enderroc es fes, s'obligarà a justificar en el projecte la impossibilitat d'integrar els elements catalogats, i aquesta justificació haurà de

ser acceptada pels tècnics municipals, considerant les previsions expressades en aquest pla especial i els valors patrimonials exposats en les seves corresponents fitxes de catalogació. Al municipi del Papiol, son els següents:

1. C. Montserrat, 3-7
2. C. Salut, 8
3. C. Guimerà, 16
4. C. Abat Escarré, 34
5. C. Montserrat, 27
6. C. Barcelona, 7 (Cal Roig)
7. Pl. Gaudí, 5
8. C. Barcelona, 5 (Cal Biel)
9. C. Barcelona, 14 (Cal Carril)
10. Pl. Gaudí, 4 (Cal Milet)
11. Pl. Joan Fuster, 3
12. C. Verdaguer, 18
13. C. Aribau, 2
14. C. Aribau, 22
15. C. Abat Escarré, 4
16. C. Abat Escarré, 1-3-5 (Cal Pau Mas)
17. C. Abat Escarré, 21
18. C. Abat Escarré, 25
19. C. Abat Escarré, 20 (Cal Titó)
20. C. Major, 1 (Cal Font)
21. C. Salut, 13-15 (Casa dels Balcons)
22. C. Salut, 11 (Cal Pagès)
23. C. Salut, 18 (Cal Marcelo)
24. C. Major, 9
25. C. Major, 35 (Cal Joan Bonic)
26. Ptge. Belliresguard, 3
27. C. Llibertat, 10(Cal Bialet)
28. C. Barcelona, 11
29. C. Barcelona, 13
30. C. Barcelona, 15
31. Pl. Prínceps d'Espanya, 1
32. Pl. Prínceps d'Espanya, 3
33. Pl. Prínceps d'Espanya, 5
34. C. Salut, 26
35. C. Lluna, 3
36. C. Lluna, 13
37. C. Lluna, 17
38. C. Lluna, 19
39. Ptge. De la Pau, 17 / C. Lluna, 16 (Cal Pepet)
40. Av. Generalitat, 33
41. Pèrgola-Mirador (carrer del carme)
42. C. Parres, 2

43. C. Parres, 4
44. C. Parres, 16
45. Pl. Joan Fuster, 5
46. C. Guimerà, 18
47. Ptge. Progrés, 2
48. Dipòsit (c. Macià, 41)
49. Av. Generalitat, 51 (Can Milans / "La Tendeta")
50. Torres de la granja Gené (av. Generalitat, 78)
51. Col·legi Pau Vila (c. Truita, 5)
52. C. Santacana, 2 (Ca l'Amigó)
53. Coronament de l'edificació auxiliar (pl. Catalunya, 1 / c. Aribau)
54. Ptge. Pongrau, 14
55. C. Sant Jordi, 5 (colònia casajoana)
56. C. Almirall, 4
57. Av. Generalitat, 49
58. C. Aribau, 4
59. Baixada de Can Minget (al costat de can minguet)
60. C. Clavé, 12 (Can Miarnau / Can Franquesa)
61. C. Clavé, 19-21
62. Bicicletas y recambios Amat (el Papiol de baix, 15)
63. Ctra. de Caldes, 26
64. El Papiol de Baix, 5-7-9
65. Estació de Ferrocarril
66. Can Perera (paratge de la solela)
67. Abat Escarré, 30
68. Pl. Gaudí, 6
69. Pge. De la Pau, 13
70. Ajuntament Vell (c. major, 11)
71. C. Migdia, 9-11 (Ca L'Andelet)
72. Pl. Joan Fuster, 2
73. C. Aribau, 14 (Cal Pau Reig)
74. C. Aribau, 18-20
75. Dipòsit (c. Parellada)
76. Ctra. de Caldes, S/N
77. Rbla. Catalunya, 5
78. Cal Pongrau (pl. Catalunya, 2)
79. Cal Faura (c. Fleming, 6)
80. C. Carme, 23
81. C. Salut, 2 / Pl. Gaudí, 3 (Can Tintorer)

8. **Nivell G: Bé amb Interès Documental. (BID)** , d'acord amb l'article 5.4.3.1. del Pla Especial. Són aquells elements que han de complir les indicacions genèriques establertes en aquest pla especial i les indicacions particulars determinades en cadascuna de les fitxes dels elements catalogats. Al Papiol els elements son els següents:
    1. C. Abat Escarré, 26

2. C. Salut, 5
3. Font de Can Tintorer (pl. gaudí)
4. C. Major, 33
5. C. Migdia, 1
6. C. Migdia, 10
7. Monument-Font (davant de l'Ajuntament)
8. C. Barcelona 2,2-24-26
9. Font del Pilé (c. Barcelona / c. Llibertat)
10. Ptge. Unió, 6
11. Monument "El Papiol a Rafael Casanova" (pl. Rafael Casanova)
12. Monument "Per tots els morts del poble 1936-1939" (av. Generalitat)
13. Font (carrer de les Parres)
14. Cementiri (c. Carme, 35)
15. Casino (c. Blume s/n)
16. Cases del Peu de la Costa (c. Peu de la Costa)
17. Monument "El Papiol a Clavé" (c. Guimerà / c. Trueta)
18. C. Montserrat, 2 (Antic Cinema "La Flor")
19. Font del Revolt (av. Generalitat)
20. Monument "El Papiol al Dr. Barberà" (pl. del dr. Barberà)
21. Nau Industrial (c. de la plana, 6)
22. Cementiri de Roques Blanques
23. Forn de ceràmica de Can Mas (al costat de can mas)
24. C. Verdaguer, 8-10
25. Torre SGAB (al costat del riu Llobregat)
26. C. Abat Escarré, 23, 27, 29, 31, 33, 35
27. C. Migdia, 8
28. Fonda Casanova (c. montserrat, 24).

9. **Nivell H: Bé amb Interès Documental. (BID)** , d'acord amb l'article 5.4.4 i següents del Pla Especial. Son els elements del patrimoni arquitectònic que ja han desaparegut i que a partir d'ara pertanyen a l'arxiu històric-arquitectònic del municipi del Papiol. Son els següents:
    1. Vila del Papiol
    2. Cal Sassó
    3. C. Carme, 11
    4. C. carme, 27
    5. C. Montserrat, 29
    6. Carrer Migdia
    7. Actual Plaça Serafí Pitarra
    8. C. Salut, 24
    9. Turó de Pongrau
    10. Pou de glaç
    11. Carrer Major
    12. Bòvila la Parellada
    13. Cal Vaquer

14. Cal Orive
15. Dipòsits de la Plaça del Castell
16. Cal Bou
17. Barri del Ferrocarril
18. Carrer de la Salut
19. Carrer Llibertat
20. Can Barba i Can Monmany
21. Carrer Barcelona
22. Cal Figueres
23. Canal de la Infanta
24. Can Pagès del Mas
25. Cases del Puig Madrona
26. Actual Passatge de la Pau
27. Colònia Casajuana
28. Convent de les Germanes de la Doctrina Cristiana
29. Cal Muray
30. Pont del Canyet
31. Actual Carrer de Maragall
32. Can Ballina
33. Font del Trull
34. Murs al voltant del Carrer Companys
35. Antiga Fàbrica Tèxtil.

En tot cas, sobta l'aparició en aquesta llista d'elements desapareguts que es formula a l'article 5.4.4.2., ítems tals com "la vila del Papiol", "e*l canal de l'Infanta"* o l'*"actual carrer Maragall"* entre d'altres. Suposem que pot ser degut a que els redactors del pla consideren que han desaparegut determinats valors patrimonials d'aquests elements.

10. **Annex 1: Àmbits de protecció dels valors urbanístics, històrics i tipològics**. A més dels elements protegits també es delimiten àmbits de protecció dels valors urbanístics, històrics i tipològic que han conservat la seva estructura tipològica originària i que es pretén conservar en el futur desenvolupament de l'edificació. La protecció d'aquests es realitza mitjançant a redacció de futurs plans especials de protecció i millora o estudi de detall, segons el nivell de protecció. Per tant, per a evitar una distorsió del paisatge urbà, s'haurà de redactar l'avantprojecte que justifiqui la integració de la proposta en vers al seu entorn, el qual serà informat pels serveis tècnics de l'Ajuntament. Al Papiol son els següents:
    1. Castell del Papiol
    2. Carrer de Barcelona
    3. Carrer de la Salut
    4. Turó de Pongrau
    5. Plaça Joan Fusté.

11. **Annex 2: Patrimoni Arqueològic.** La concessió de qualsevol llicència municipal que pugui afectar restes arqueològiques ha de requerir un informe previ favorable de la Direcció

General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Aquest informe podrà exigir com a condició prèvia a l'autorització de les obres la realització d'una intervenció arqueològica preventiva.

1. Poblat ibèric al Puig Madrona
2. Excavacions de restes romanes a Can Tintorer
3. Can Rabella
4. Les Argiles
5. El castell del Papiol
6. La Salut

2.6. Equipaments patrimonials.

El Papiol disposa d'un Arxiu Municipal, que acull la documentació històrica del municipi, i d'un Museu Municipal, el qual no figura dins del Registre de Museus de Catalunya, ni tampoc es troba inclòs en el catàleg de les col·leccions obertes al públic de Catalunya. El museu, està gestionat per membres de l'Associació Museu del Papiol, una entitat local que té com a finalitat investigar, preservar, promoure i difondre el patrimoni material i immaterial del municipi.

L'Associació Museu del Papiol (museudelpapiol.blogspot.com.es), està impulsada per l'escultor Eduard Serra, el qual, al costat d'alguns membres de l'associació, fan tasques de dinamització i conservació del Museu. Aquesta associació es va formar l'any 2012 amb un grup de voluntaris i voluntàries compromesos amb el patrimoni municipal i la recuperació de la memòria històrica del poble.

El Museu està ubicat dins l'antic menjador de les antigues escoles públiques de la població i obre l'últim diumenge de cada mes, d'11.30 a 13.30 h. El recinte del Museu compta amb una exposició permanent, i organitza diverses exposicions temàtiques, produint en moltes ocasions catàlegs de les mateixes.

Les col·leccions apleguen el material recollit pels membres de l'entitat amb el propòsit de recuperar el patrimoni local, provinent de diferents donacions de particulars. Inclou sobretot, objectes de valor històric, testimonial i local, i corresponen a l'etapa de la postguerra, la vida quotidiana, la pagesia i els oficis menestrals.

L'edifici de l'Ajuntament acull l'Arxiu Municipal del Papiol, el qual disposa de col·leccions de documents molt interessants, especialment les que fan referència al patrimoni arquitectònic del municipi. D'entre els diversos documents que conserva, destaquen les actes i padrons, així com els informes de concessió de llicències i projectes, especialment els de Salvador Valeri i Pupurull, destacat arquitecte del moviment modernista i autor d'edificis destacables al municipi, com pot ser Can Bou, també coneguda com La casa de pedra o la Torre Bou. A més de ser documents molt atractius visualment (quartilles escrites amb una bona cal·ligrafia, per exemple), resulten molt detallistes, i una bona font per a conèixer la història del patrimoni arquitectònic del municipi.

La biblioteca Martí Almirall, inaugurada el 27 d'abril de 2012, acull no només els dos fons arxivístics municipals esmentats abans, sinó que també es converteix en seu de les exposicions de caire patrimonial que es realitzen en el municipi, especialment des del Museu i també les organitzades pel grup de Recerca del Patrimoni del Papiol, que te allotjament web, i un projecte

actiu de recerca: “L’arbre genealògic del Papiol: 1564-1936)”: http://www.patrimonidelpapiol.cat/ArbreGeneologic/inici

2.7. Situació general del patrimoni

En el moment de realització d’aquest inventari, però, encara està vigent el document “Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni arquitectònic del Papiol”, redactat l’any 2005, amb correcció d’errades de 23 de setembre de 2009, tot i que, com ja s’ha dit, es troba en fase de redacció un nou pla: el PEPPIC. El catàleg del qual és obra de l’equip de l’estudi Fortià Arquitectes, per encàrrec del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de l’Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona.

En tot cas l’anàlisi més clara és que en l’actual figura jurídica de protecció existeix una inflació de fitxes. Inflació perquè en el transcurs del desenvolupament del pla s’ha demostrat que es tractava d’una eina ineficient per a la protecció del patrimoni arquitectònic. Al present Mapa s’han inclòs una bona part d’aquests elements, però molts han estat substituïts per construccions de nova planta. Per tant, a hores d’ara, no tenen cap sentit. Probablement hagués estat millor un catàleg no tan extens però amb uns instruments que haguessin permès una millor conservació del caràcter del nucli urbà.

El patrimoni del Papiol disposa d’alguns elements molt destacats i emblemàtics com el Castell o la Salut que es troben en un estat acceptable de conservació i que es reconeixen com a elements únics del poble tan per part dels habitants del poble com per la gent de fora, però també destaca el nucli antic pel caràcter de vila d’estiueig que, com ja s’ha mencionat, la va fer famosa entre la burgesia barcelonina de finals del segle XIX i inicis del segle XX, especialment a l’eixample de la part baixa del nucli històric amb interessants exemples de cases senyorials d’estiueig. Malauradament, mica en mica, aquesta interessant arquitectura es va anar transformant per la pressió de les construccions de substitució amb edificacions que han permès multiplicar el número d’habitatges.

A banda d’aquests elements que es poden reconèixer més fàcilment a nivell general, existeixen altres elements importants com podrien ser el jaciment arqueològic de can Tintorer, al Cementiri Metropolità de Roques Blanques i, especialment, els diferents jaciments paleontològics que es troben a diversos punts del terme municipal i que fan que el nom del Papiol sigui reconegut en aquesta disciplina científica.

El darrer conjunt d’elements són els que estan en relació directa amb l’aigua, destacant els que es troben a la llera del riu Llobregat i la riera de les Arenes. Es tracta d’elements de patrimoni “dèbil” relacionats, amb el paisatge i que no tenen una protecció clara, com pugin ser la sínia o els esperons al torrent de Batzacs.

2.8. Anàlisi de les fitxes

S'han fitxat un total de 366 elements del patrimoni cultural del municipi, agrupats en les següents categories:

ÀMBITS			TIPOLOGIES		*sobre àmbit*	*sobre total*
	Nombre	***%***		***Nombre***	***%***	***%***
Patrimoni Immoble	290	79%				
			1.1. Edificis	177	61,0%	48,4%
			1.2. Conjunts arquitectònics	51	17,6%	13,9%
			1.3. Elements arquitectònics	31	10,7%	8,5%
			1.4. Jaciments arqueològics	11	3,8%	3,0%
			1.5. Obra civil	20	6,9%	5,5%
Patrimoni Moble	26	7%				
			2.1. Elements urbans	14	53,8%	3,8%
			2.2. Objectes	3	11,5%	0,8%
			2.3. Col·leccions	9	34,6%	2,5%
Patrimoni Documental	6	2%				
			3.1.Fons d'imatges	2	33,3%	0,5%
			3.1.Fons documentals	4	66,7%	1,1%
Patrimoni Immaterial	12	3%				
			4.1. Manifestacions festives	1	8,3%	0,3%
			4.2. Tècniques artesanals	2	16,7%	0,5%
			4.3. Tradició oral	4	33,3%	1,1%
			4.4. Música i dansa	2	16,7%	0,5%
			4.5. Costumari	3	25,0%	0,8%
Patrimoni Natural	32	9%				
			5.1. Zones d'interès	28	87,5%	7,7%
			5.2. Espècimens botànics	4	12,5%	1,1%
TOTALS	**366**	**100%**		**366**	**100,0%**	**100,0%**

Com podem veure a la taula precedent i el gràfic següent, el nombre màxim d'elements correspon a l'àmbit del patrimoni immoble amb 290 fitxes, les quals representen el 79% del total. En segon lloc tenim elements del patrimoni natural amb un 9% del total (32 elements), seguit a poca distància pel patrimoni moble amb 26 elements (7%) del total. Els dos darrers àmbits en nombre d'elements són el patrimoni immaterial (12 fitxes que representen el 3% d'elements) i el patrimoni documental, que clou la llista amb 6 elements que representen el 2% del total.

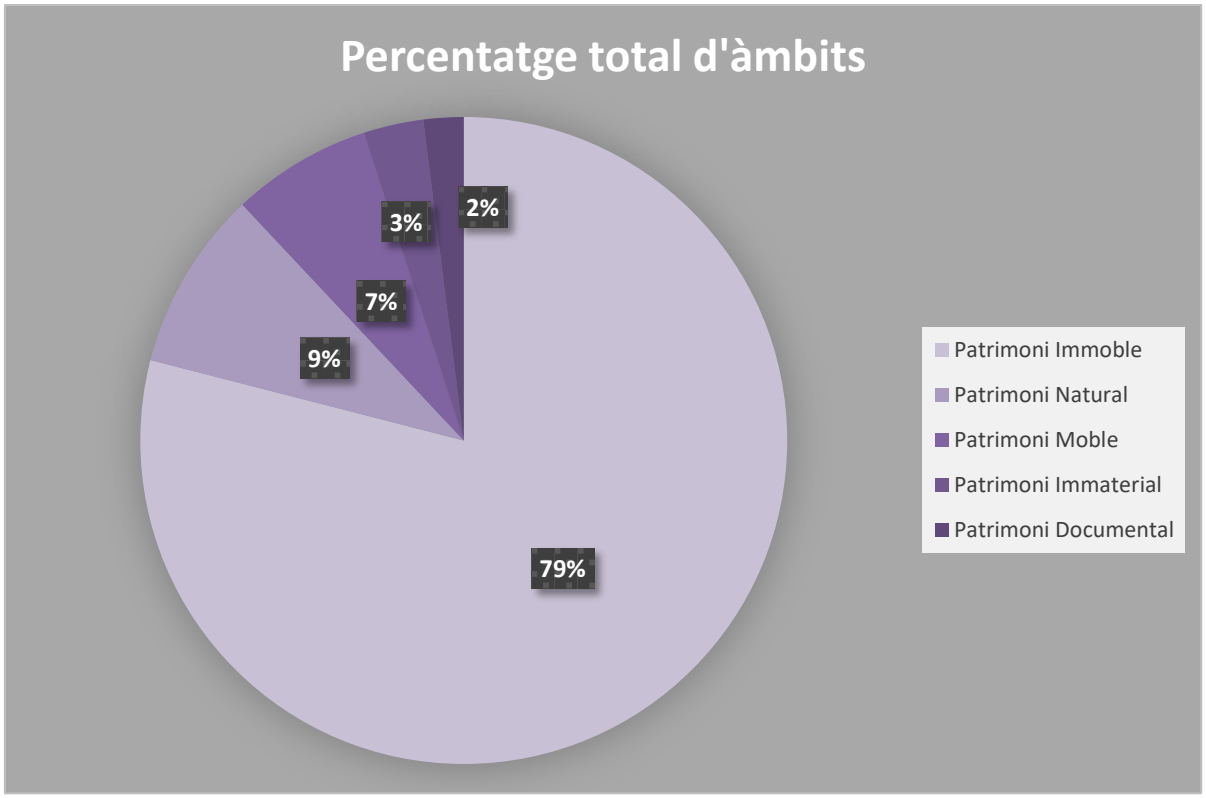

Pel que respecta a les tipologies del patrimoni, tal com podem veure a la taula que es troba a continuació en la següent pàgina, la més abundant al municipi és la d'edificis amb un 48.4% respecte del total d'elements fitxats, seguida de la d'elements arquitectònics amb un 13.9% i dels elements arquitectònics amb un 8.5%. La següent tipologia en importància és la de zones d'interès de l'àmbit del patrimoni natural amb un 7.7%. Aquest grup acabaria amb la tipologia d'obra civil que representa un 5.5%.

Un segon grup estaria format pels àmbits que representen al voltant del 3% d'elements fitxats que corresponen a elements urbans (3.8%), jaciments arqueològics (3%) i col·leccions (2.5%).

La resta de tipologies (que sumen un total de 9 tipologies diferents) es troben totes en un rang que oscil·la entre l'1.1% i el 0.5%, tal om es pot veure a la següent taula.

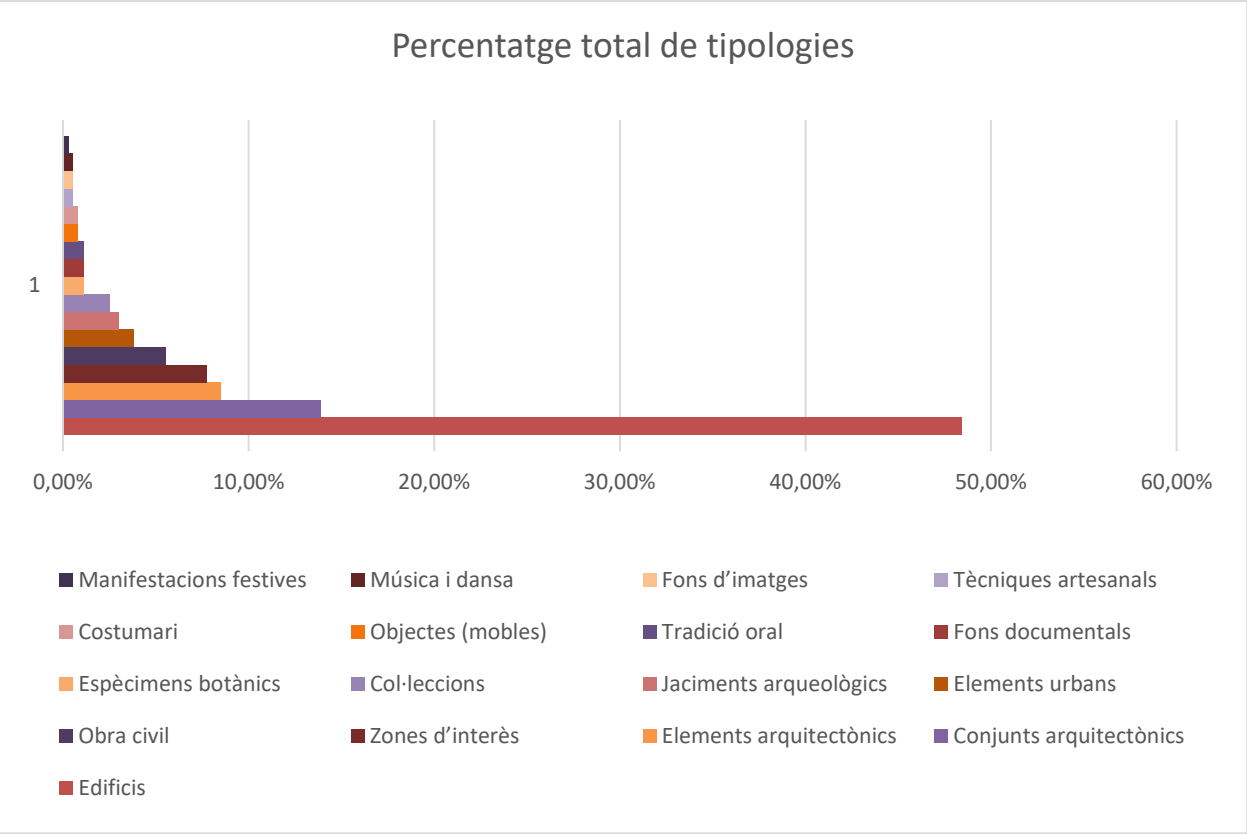

Si analitzem les tipologies del patrimoni immoble, tal com es pot observar al gràfic que es mostra a continuació, veurem com dominen clarament els edificis sobre la resta, seguts a molta distància pels conjunts arquitectònics i, consecutivament, pels elements arquitectònics, l'obra civil i els jaciments arqueològics amb un 4%.

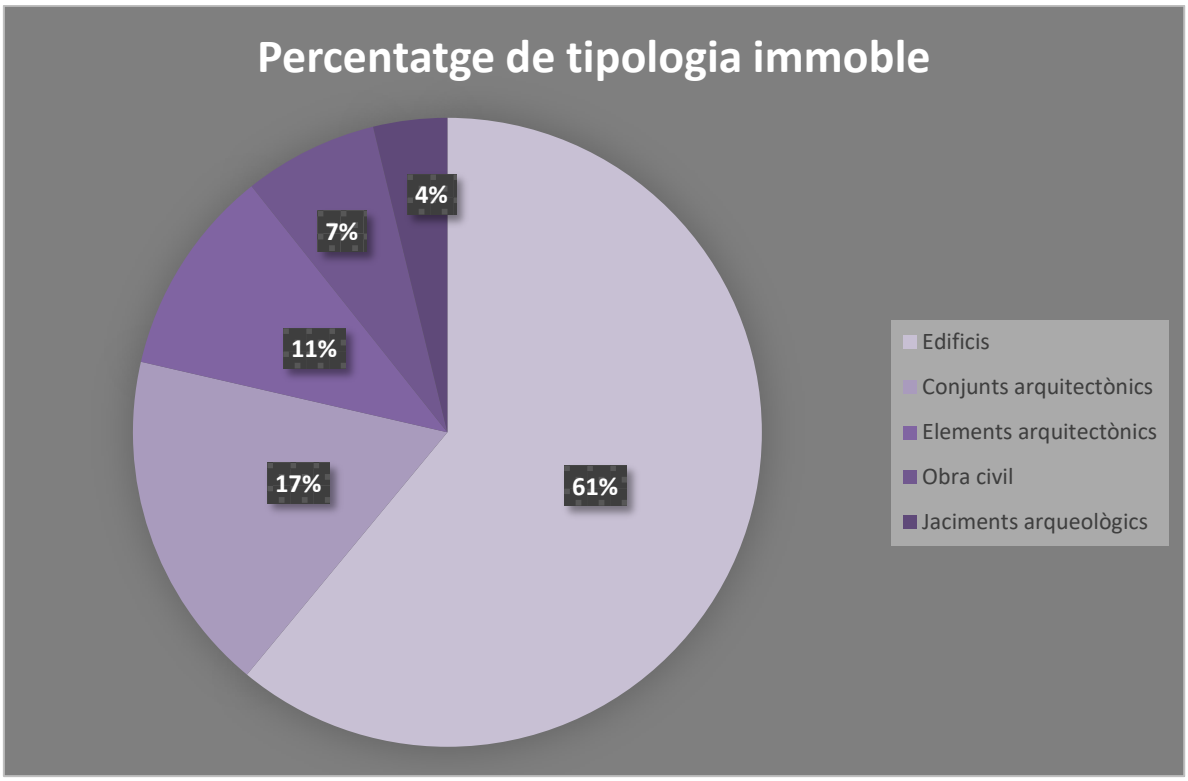

Pel que fa a les tipologies d'elements mobles, com podem veure al gràfic següent, més de la meitat (54%) corresponen a elements urbans seguit de les col·leccions (35%) i, a molta distància, els objectes isolats (11%).

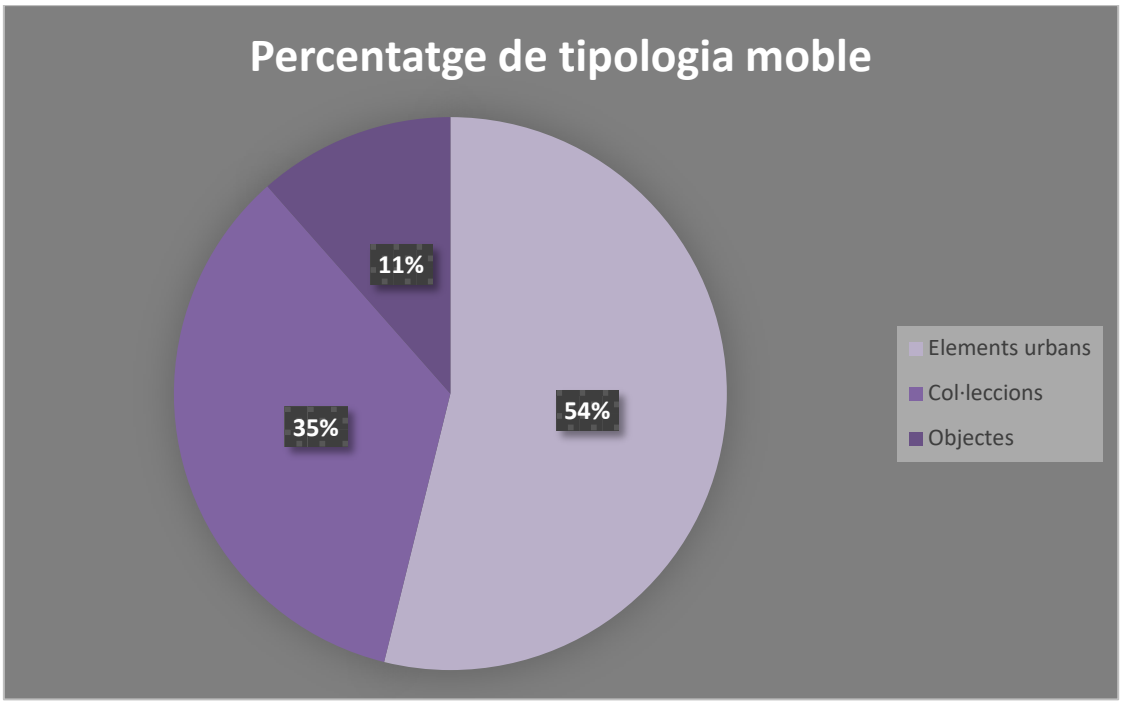

En relació a l'àmbit documental comprovem al gràfic següent els percentatges de les dues tipologies existents: fons documentals (67%) i fons d'imatges (33%)

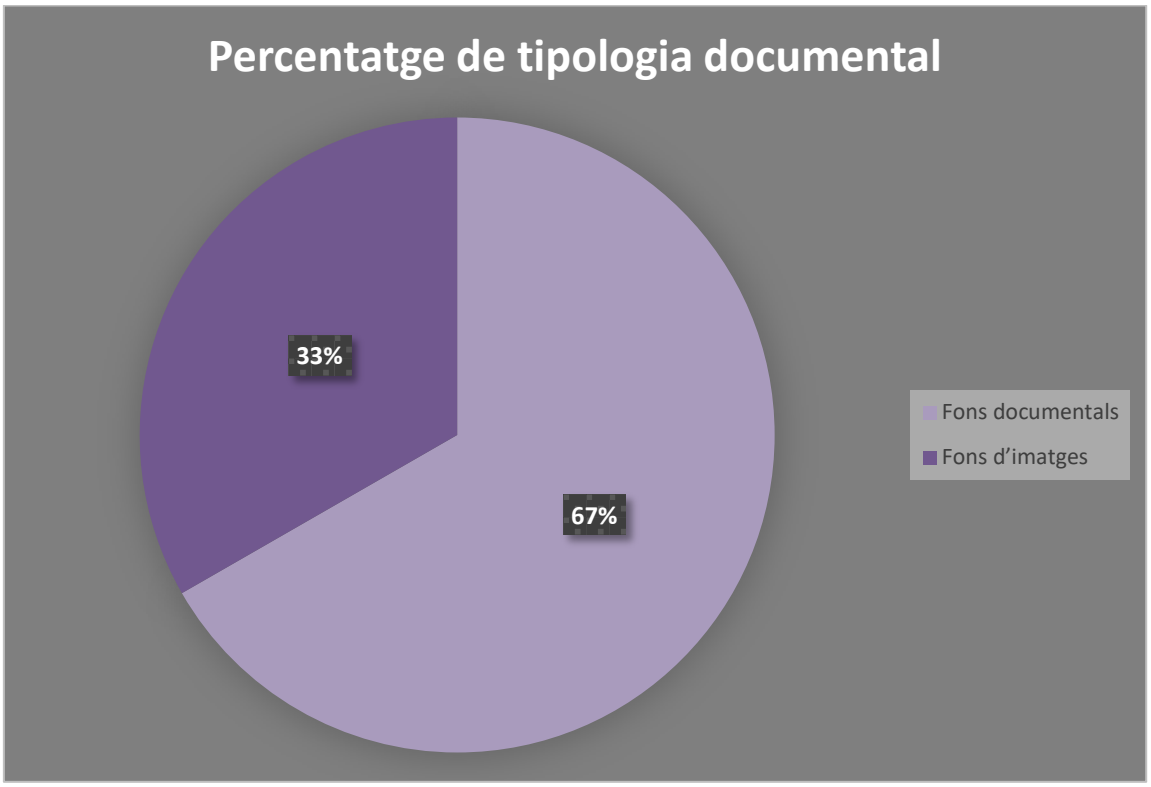

Les tipologies de l'àmbit del patrimoni immaterial són les que es troben més repartides, tal com s'hi pot observar. La més representada és la tradició oral amb un 33%, seguida del costumari, amb un 25%. Música i dansa i tècniques artesanals representen cadascuna un 17%, mentre que les manifestacions festives sumen un 8%.

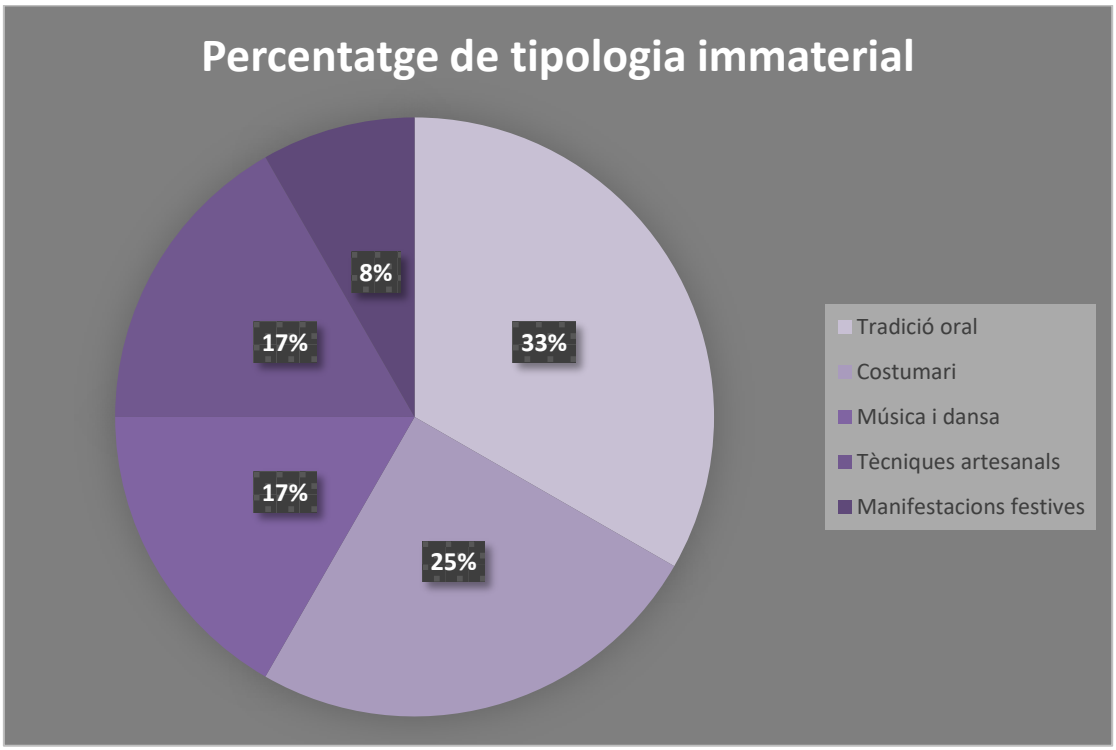

El patrimoni natural, per la seva banda, està dominat clarament per la tipologia de les zones d'interès (87%) mentre que els espècimens botànics sumen el 13%.

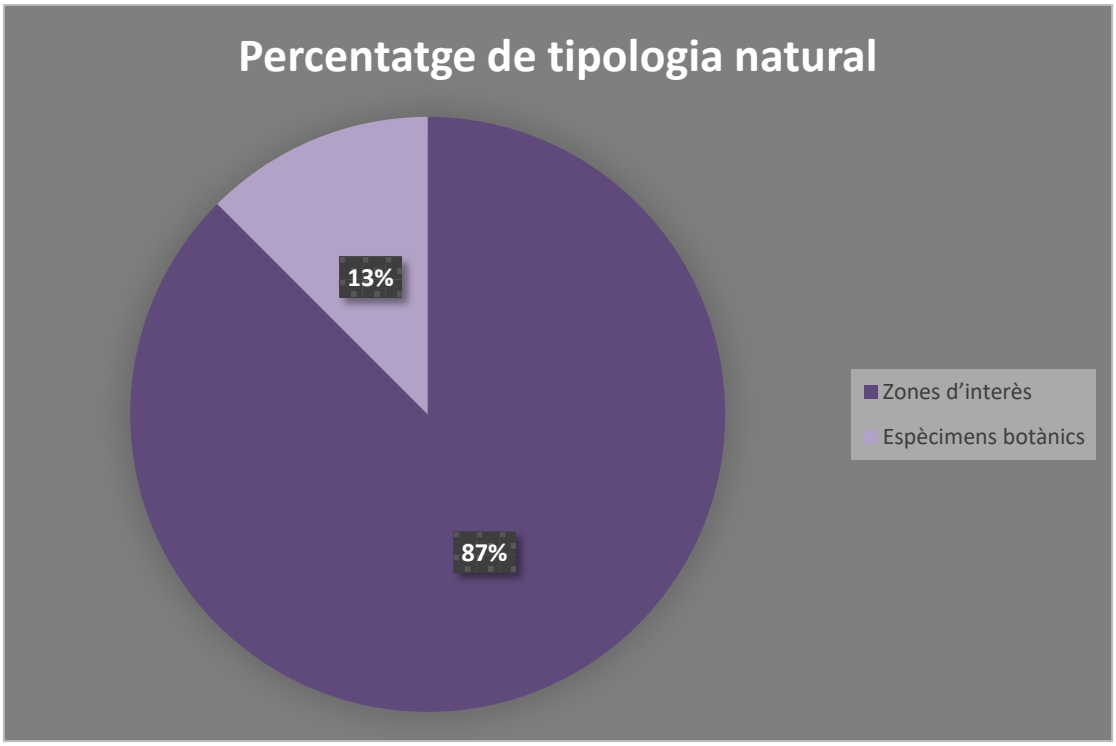

Pel que respecta a la titularitat, el 75% de la propietat dels elements inventariats es troba en mans privades, mentre que l'altre 25% és de titularitat pública.

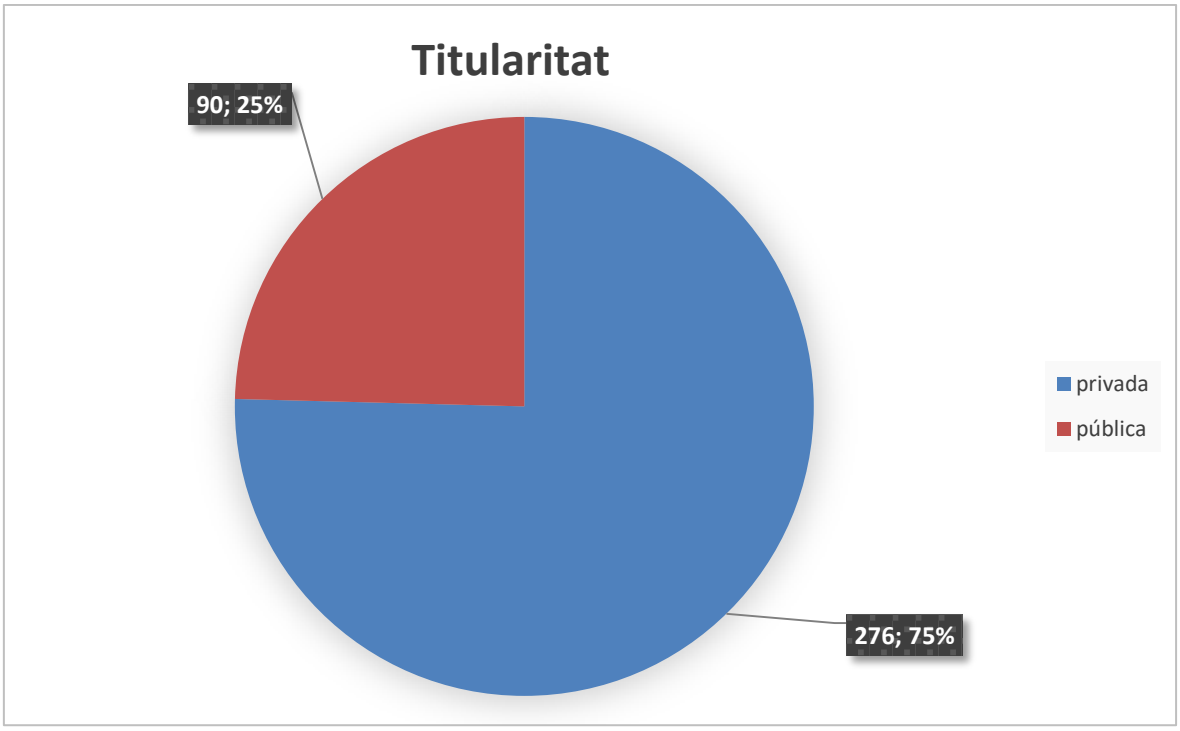

La cronologia dominant del patrimoni del municipi és dels segles XIX i XX, coincidint amb el gran boom de la construcció d'estiueig al poble. Això fa que els percentatges de les fitxes de patrimoni d'aquestes cronologies superin en conjunt més del 70% del total de les que se'ls hi pot donar una cronologia específica.

La resta de cronologies són molt diverses, tenint present que hi ha diversos elements (relacionats amb el Castell i les edificacions religioses) que es poden datar en època medieval i, també, els elements arqueològics.

En tot cas, estem parlant d'elements amb percentatges relativament petits en comparació amb el gran volum de patrimoni d'època contemporània.

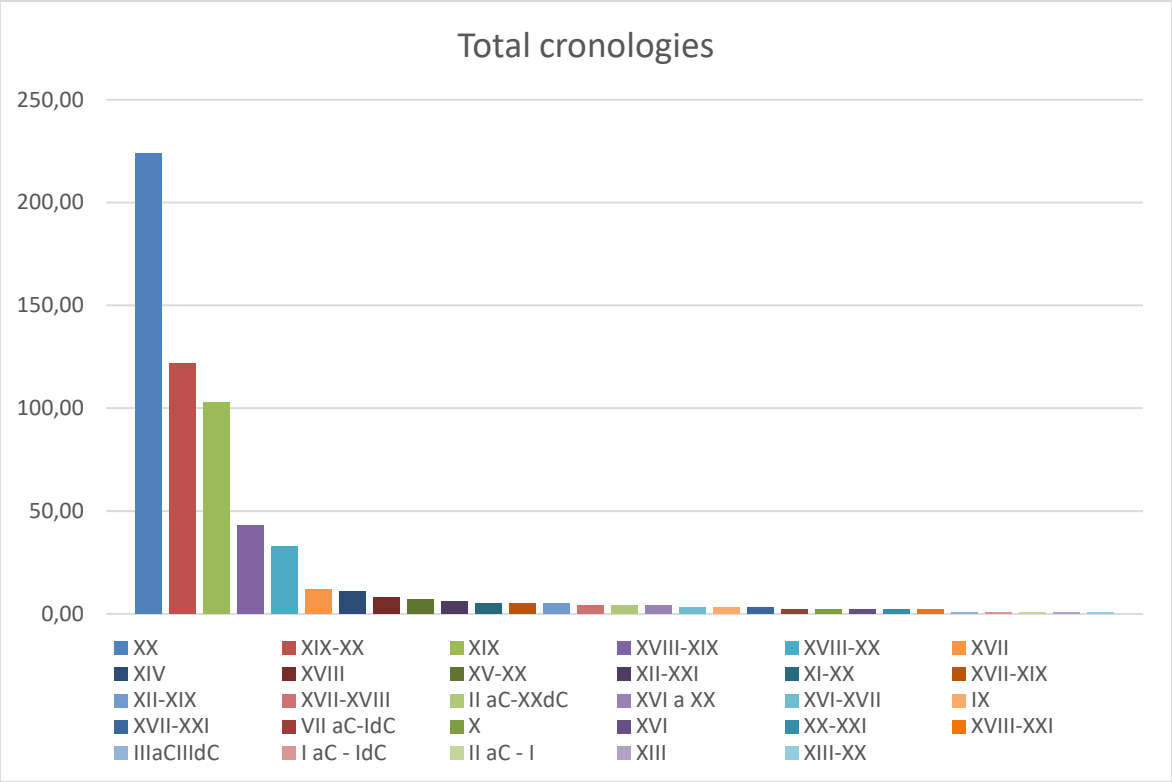

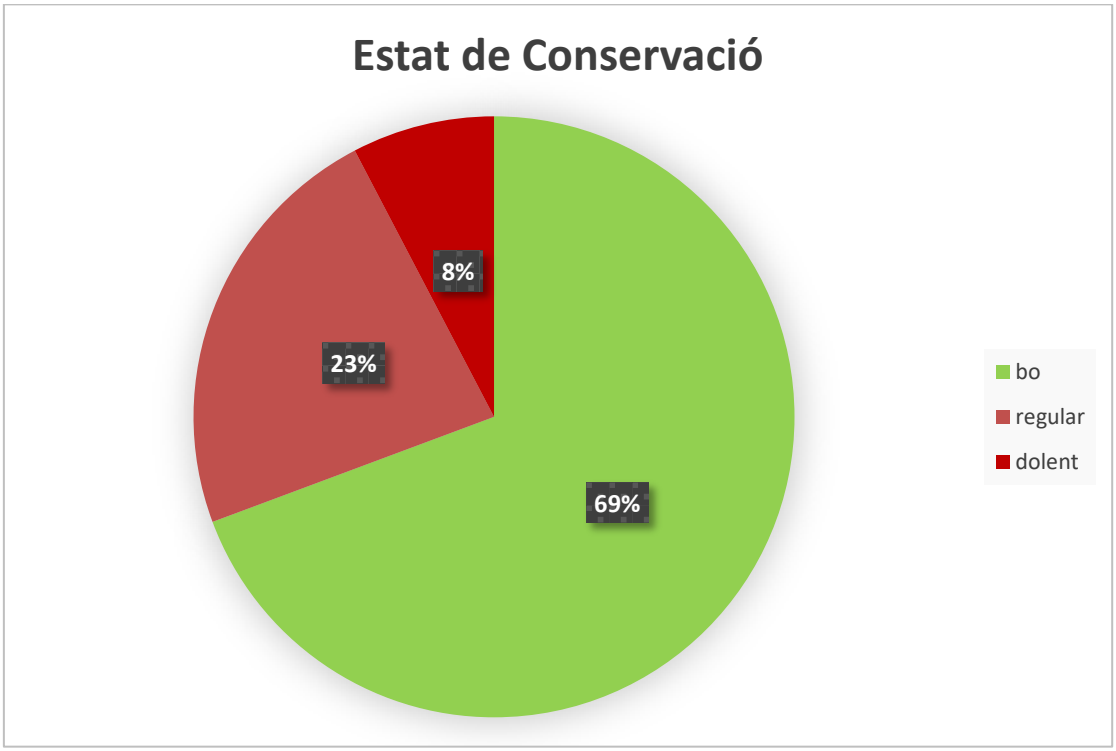

Pel que respecta a l'estat de conservació, com es pot veure al quadre anterior, cal assenyalar que la major part del patrimoni fitxat està en un bon estat de conservació, concretament el 69%. S'ha de tenir present que bona part del patrimoni són edificis del segle XX i que molts d'ells estan en us. Un 23% dels elements presenten un estat de conservació regular, mentre que un 8% es troba en estat deficient.

El gràfic següent revela com el 57% dels elements gaudeixen d'algun tipus de protecció, i que en un 2% més se li afegeix la protecció física. En canvi, l'altre 41% d'elements no te cap tipus de protecció.

Els tipus de protecció són BCIN (1 element: El Castell del Papiol), BCIL (4 elements: Can Bou / La Casa de Pedra/Torre Bou; La Sala Gran; la Casa Rectoral/La Rectoria i l'Ermita de la Mare de Déu de la Salut - Santa Eulàlia de Madrona - Sant Pere i Santa Madrona) i, finalment, protegits urbanísticament pel Pla Especial de Patrimoni, hi ha 210 elements més.

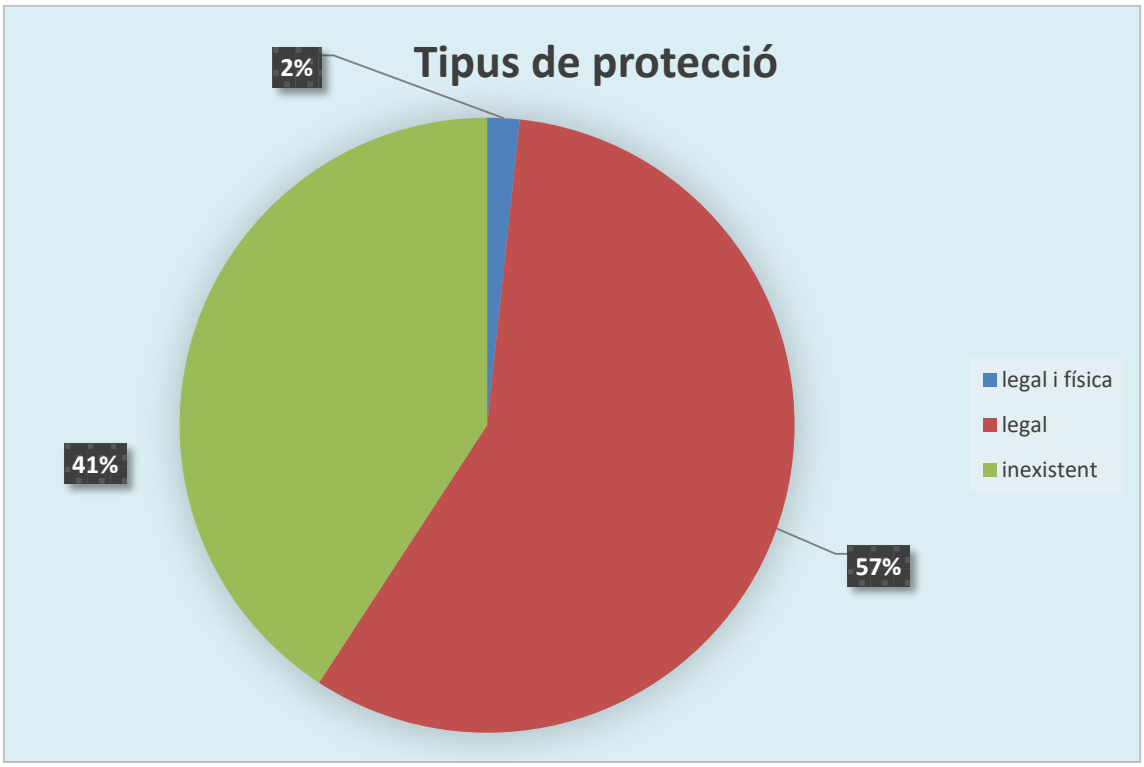

3. Llistat d'elements no fitxats

En aquest capítol s'inclouen els elements no fitxats, és a dir, aquells elements poc significatius o que en un moment donat van ser oberts o plantejats com a fitxa però que finalment han estat descartats com a tal, ja sigui per una avaluació a posteriori, sigui pel fet de haver patit una total modificació que ha fet perdre els valors patrimonial originals, o pel fet de no tractar-se d'elements que corresponguin actualment al terme municipal. També s'han inclòs en aquest apartat d'altres elements desapareguts o no localitzats, així com algunes col·leccions que per motius diversos no han pogut estar incloses dins la base de dades, en ordre a la privacitat dels seus propietaris.

Aquest és un capítol interessant, per a poder considerar aquests altres elements dins d'una possible variació futura de criteris, o simplement, per a conèixer-los i/o conservar la seva memòria.

En concret, els elements descartats o no incorporats a la base de dades són els que s'enumeren a continuació:

Codi	Àmbit	Tipologia	Denominació	Raó d'exclusió
1.4	Patrimoni immoble	Jaciment arqueològic	Arcades del Convent de les Germanes de la doctrina cristiana	Desaparegut
3.2	Patrimoni documental	Fons documental	Arxiu de la Baronia del Papiol	No hi ha permís de la propietat
1.2	Patrimoni immoble	Conjunt arquitectònic	Barri de l'estació/Barri del ferrocarril	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Cal Nubiola	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Cal Pongrau. Plaça Catalunya, 2	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Cal Sassó.	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Cal Vaquer.	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Can Barba de Madrona	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Can Bailina/Can Guasch	Desaparegut
2.3.	Patrimoni moble	Col·lecció	Canons de cal Clemente	No hi ha permís de la propietat
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Casino, al carrer Blume.	Desaparegut
2.3.	Patrimoni moble	Col·lecció	Col·lecció arqueològica de Can Maimó	No hi ha permís de la propietat
2.3.	Patrimoni moble	Col·lecció	Col·lecció d'objectes de Can Domènec	No hi ha permís de la propietat

2.3.	Patrimoni moble	Col·lecció	Col·lecció d'objectes i documents de Can Maimó	No hi ha permís de la propietat
2.3.	Patrimoni moble	Col·lecció	Col·lecció de ceràmica Restaurant 4 Canyes	No hi ha permís de la propietat
1.3.	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	Dipòsit al carrer Macià, 51	Desaparegut
1.3.	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	Dipòsits de la plaça del castell. Plaça del Castell, s/n	Desaparegut
2.2	Patrimoni moble	Objecte	Escultura de la Mare de Déu de la Salut de Papiol.	Desaparegut
4.1	Patrimoni immaterial	Manifestació festiva	Festa dels tres tombs, per Sant Antoni.	Desaparegut
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	Font del Pilé. Carrer Barcelona cantonada Carrer Llibertat	Desaparegut
5.1	Patrimoni natural	Zona d'interès	Font de les Tres Soques	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge. Avinguda de la Generalitat, 59	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge. Passatge Bellreguard, 3.	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge "Cal Sebastià Font". Carrer de les Parres, 4	Substituïda
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge. Carrer Salut, 2/Plaça Gaudí 3	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge. Carrer Carme, 11	Desaparegut
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Habitatge. Carrer Carme, 27 Torre dels Eucaliptus.	Desaparegut
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	Monument - font davant l'ajuntament.	Desaparegut
1.3	Patrimoni immoble	Element arquitectònic	Pou de glaç a Can Tintorer.	Desaparegut
1.4	Patrimoni immoble	Obra civil	Rentadors públics a la font de ca n'Esteve.	Desaparegut
2.2.	Patrimoni moble	Objecte	Relleu de Can Domènec	No hi ha permís de la propietat
2.2.	Patrimoni moble	Objecte	Sarcòfag d'en Galceran del Papiol.	No hi ha permís de la propietat
1.5	Patrimoni immoble	Obra civil	Torre d'electricitat al bosc del Blanc, carrer de Sant Jordi	Eliminada per falta d'interès.
1.1.	Patrimoni immoble	Edifici	Torres de la Granja Gené, Avinguda de la Generalitat, 78	Desaparegut

Tot seguit es dona informació complementària respecte d'aquests elements descartats:

Arcades del Convent de les Germanes de la doctrina cristiana. Doctor Fleming.
H27 del Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol
Desaparegut.

Arxiu de la Baronia del Papiol

Arxiu amb una interessant col·lecció documental, a la qual no s'ha tingut accés en la seva totalitat, i que es conserva dins el castell del Papiol. La Baronia de Papiol fou una jurisdicció senyorial sobre el castell i el terme del Papiol.

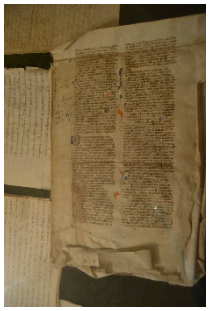

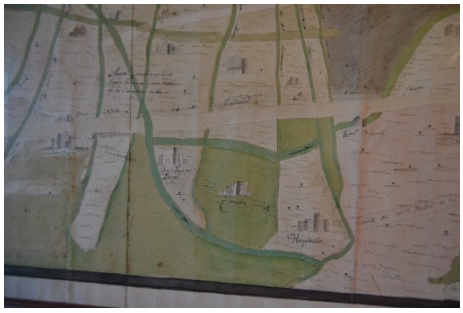

Per un document de 1115 se sap del domini del castell, que aleshores pertanyia al comte de Barcelona i que aquest l'infeudà als germans Arnau, Bernat i Ramon Pere i que aquests prengueren el cognom Despapiol.

El gener de 1395 el rei Joan I vengué, per 6.000 lliures a carta de gràcia, a Berenguer de Cortilles, els dominis del castell, així com la jurisdicció civil i criminal i el mer i mixt imperi. Cinc mesos després consta que l'anomenat nou senyor superior del castell i en cedia el domini a Ramon Despapiol.

El 1505 la baronia passà per enllaç familiar als Marimon, senyors de Sant Marçal, i després als Guimerà, senyors de Llorac. La plena jurisdicció fou confirmada el 1587 a Gispert de Guimerà i de Llupià. El 1610 també per enllaç passà als Desbosc, barons de Vilassar, que la vengueren al mercader Francesc Argemí, que en fou investit el 1661. També per successió passà posteriorment als Almirall.

Tota aquesta història es veu reflectida en un bon nombre de documents que es conserven dins d'aquest arxiu.

L'element (la existència del qual està àmpliament documentada en bibliografia) ha estat eliminat de la base de dades per no disposar d'autorització de la propietat.

Barri de l'estació/Barri del ferrocarril

H12-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.

Eliminada.

Es tractava d'un conjunt de cases, magatzems i altres construccions. Desaparegudes la majoria, només queda d'interès la carretera, la via del tren, l'estació i la mina d'aigua soterrània que es pot veure als vivers de Faura.

De les antigues cases construïdes al segle XIX: Cal Magre, Cal Carles Amigó, La Taberneta, Cal Francesc Ibáñez, el magatzem de Ca Martí, Cal Castellón, ja no queden en peus més que l'edifici de l'estació i les seves dependències. Al soterrani, es conserva també la mina d'aigua esmentada.

Cal Nubiola. En el moment de la redacció de la memòria, aquesta casa va ser enderrocada. Es tractava d'un edifici aillat en mig d'un gran jardí. La casa era de tres plantes i presentava tres cossos diferenciats. La coberta tenia dues aigües amb el carener perpendicular a la façana i combinant en funció del cos, tot estant executada amb teules corbes. La façana principal, que no era visible des de l'exterior, es trobava en un

cos avançat presentant l'ingrés a l'edificació mitjançant dos arcs de punt rodó. A la primera planta destacava un finestral apaïsat, mentre que tota la sota coberta era un gran finestral. La resta de cossos tenien una morfologia molt sòbria, amb escasses obertures i un balcó obert a la planta sota coberta per la part del darrera.

El jardí presentava diferents instal·lacions d'esbarjo i esport. També disposava de pèrgoles i una abundant vegetació.
La casa es coneixia com a Cal Nubiola des de la dècada de 1930 (Joan Jané Santacana i Francesca Julià Penas, van ser els primers habitants). També va ser coneguda com Cal Fuenmayor. El propietari era Pablo Fuenmayor García Nubiola. Fuenmayor va ser el fundador i propietari de la Granja del Pi, i va vendre la finca als Nubiola (Ahicart et al., 2019).

Cal Pongrau. Plaça Catalunya, 2
F81-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocat.

Cal Sassó.
H01-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocada el 2001

Cal Vaquer.
H12-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desapareguda.

Can Barba de Madrona
H19-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
No es contempla aquest element inclòs en el catàleg, ja que Can Barba, tot i que va pertànyer al municipi del Papiol històricament, a l'actualitat pertany a Valldoreix, al terme municipal de Sant Cugat del Vallés.

Can Bailina/Can Guasch
H31-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocada

Canons de cal Clemente
Tres canons de bronze disposats a sobre d'estructures que els recolzen. Sembla que es tractaria de peces d'artilleria naval del segle XVIII, tot i que no s'ha tingut accés a la visualització complerta de la marca de foneria. S'endevina el nom "Confidente" al costat de l'escut d'un d'ells. No s'ha tingut accés directe als elements, però es veuen des de fora de la finca. El fet de no disposar d'autorització per part de la propietat, ha fet eliminar el registre corresponent.

Durant el segle XVIII, hi ha a Barcelona importants foneries d'aquest tipus d'armes de vaixell. L'artilleria de bronze, durant els segles anteriors al XVIII, té un important valor estratègic per a Espanya, ja en la carrera d'Índies s'utilitzaven gairebé exclusivament canons de bronze, de fet l'artilleria de ferro gaudia de molt mala premsa entre els artillers navals. Per això la dita "artilleria de ferro, espanta als de fora i mata els de dins", la qual era molt indicativa de l'estat d'opinió.

Casino, al carrer Blume.
G15-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desaparegut.

Col·lecció arqueològica de Can Maimó.

Col·lecció de ceràmica romana localitzada dins dels objectes que es conserven a l'interior de la masia de can Maimó. Es tracta de diverses restes ceràmiques que s'han anat trobant pels camps de la propietat. Són especialment abundants els fragments d'àmfora tarraconense entre els que destaquen àmfores de forma Pascual 1 i Dressel 2-4. Entre els fragments més destacables s'aprecia un pivot amb dues marques de terrissaire CELSVS + ESCVRRAE?. Aquesta marca s'ha localitzat al proper jaciment de can Tintorer, a l'altra banda del profund torrent de la Font. Endemés dels fragments d'àmfora també s'han localitzat fragments de ceràmica de construcció i, sobre tot, fragments de ceràmica comuna d'entre els quals destaca una nansa trenada.

Es fa difícil pensar que els materials provinguin del jaciment arqueològic conegut com can Maimó ja que es troba relativament lluny de la masia i no es veuen en superfície els mateixos materials.

Els terrenys de can Maimó es troben molt a prop dels de can Tintorer. De fet són a l'altra banda del torrent de la Font. La qüestió està en que aquest torrent es molt profund i, difícilment, els objectes es poden haver desplaçat per efecte de l'erosió d'una banda a l'altra.

Per tant, o be van ser recollides als terrenys de can Tintorer o bé ens trobaríem amb un altre punt de producció d'àmfores que ens ajudaria a connectar els jaciments terrissaires de can Tintorer i de can Pedrerol de Baix.

Eliminada per no disposar de l'autorització del propietari. Es fa esment dins la fitxa dedicada a la masia.

Col·lecció d'objectes de Can Domènec
Col·lecció heterogènia dels objectes i mobiliari propi d'una masia, que corresponen als diversos segles de la seva habitació per les diverses generacions de propietaris.
Registre eliminat per no disposar d'autorització de la propietat. Part de la informació ha estat incorporada al registre corresponent a la masia de la mateixa propietat.

Col·lecció d'objectes i documents de Can Maimó
A la casa es conserven diverses i variades mostres del mobiliari propi dels darrers anys de la seva ocupació.
Registre eliminat per no disposar d'autorització de la propietat. Una part de la informació s'ha introduït dins de la fitxa de la casa.

Col·lecció de ceràmica Restaurant 4 Canyes
Col·lecció de diverses peces de ceràmica popular, bàsicament contenidors de vi, aigua, i minoritàriament d'altres substàncies.
Presenten una tipologia molt variada, així com cronologies i procedències diverses, i es troben dins les dependències del restaurant 4 Canyes i pels volts de l'edifici, sempre dintre del perímetre del jardí.
Registre eliminat per no disposar d'autorització de la propietat

Dipòsit al carrer Macià, 51
F46-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocat.

Dipòsits de la plaça del castell. Plaça del Castell, s/n
H14-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocat.

Escultura de la Mare de Déu de la Salut de Papiol. Desapareguda. Aquesta imatge figurava al "Catálogo de la Exposición de Artes suntuarias antiguas y modernas", presentada a Barcelona l'any 1877". Constava, amb el número 599 una *"Imagen esculpida de la Virgen de la Salud de Papiol, s. XIII"*, *presentada per D. Francisco Oliver i Monmany*.

Festa dels tres tombs, per Sant Antoni.
Desapareguda.

Font del Pilé. Carrer Barcelona cantonada Carrer Llibertat.
G09-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol
Eliminada, a causa de la seva desaparició. Actualment la font ha estat substituïda per una metàl·lica de foneria de sèrie sense cap interès patrimonial.

Font de les Tres Soques.
Desapareguda.

Habitatge. Avinguda de la Generalitat, 59.
F53-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocat

Habitatge. Passatge Bellreguard, 3.
F27-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
S'ha enderrocat i ara és una construcció nova.

Habitatge "Cal Sebastià Font". Carrer de les Parres, 4
F46-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
No es considera pel fet d'haver-se substituït l'edificació antiga per una obra nova.

Habitatge. Carrer Salut, 2/Plaça Gaudí 3.

F84-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocat.

Habitatge. Carrer Carme, 11
H03-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desaparegut.

Habitatge. Carrer Carme, 27 Torre dels Eucaliptus.
H02-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desapareguda.

Monument - font davant l'ajuntament.
G07 -Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desaparegut.

Pou de glaç a Can Tintorer.
H09-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Desaparegut. Es va eliminar l'any 1971 pel pas de l'autopista A-2

Rentadors públics a la font de ca n'Esteve.
Desapareguts.

Relleu de Can Domènec

Al jardí interior, i adossat a la tanca del barri de la masia de Can Domènec hi ha un magnífic relleu de temàtica religiosa esculpit en pedra de gres que en origen devia estar encastat en un mur. Representa una escena de *Salutatio Mariae,* amb les figures centrals de l'arcàngel Sant Gabriel, coronat, a l'esquerra, amb vara de assutzenes a la seva mà esquerra, que mira al front. A la seva dreta, la Mare de Déu, coronada, es toca el pit amb la mà dreta, i amb l'esquerra recolza la seva mà a sobre d'un llibre obert que reposa sobre la representació d'una tauleta de fusta decorada amb arcs gòtics a la base.
A la mateixa escena, i a sobre d'aquestes figures es representa, al centre, el colom que simbolitza l'esperit sant que es dirigeix cap a la Mare de Déu, i encara en un plànol superior, hi ha esculpides les figures que representen els evangelistes, tots dos alats: a esquerra, el lleó (Sant Marc), i a la seva dreta el brau (Sant Mateu). A la dreta seva, hi ha un pitxer ple d'assutzenes que representa la castedat de la Verge.

Entre els evangelistes i l'arcàngel s'estenen cintes epígrafes actualment illegibles que farien referència al misteri objecte de la narració, acollint les fórmules acostumades en aquest tipus de narratives hagiogràfiques. Tota l'escena està emmarcada dins

d'un escenari creat per un arc escarser, en doble relleu motllurat, recolzat a sobre de columnetes ornamentades amb sengles capitells de decoració floral. Es conserven restes de policromia i del traç d'algunes lletres escrites en color negre a les cintes, en caràcters gòtics, il·legibles.
En trobar-se a la intempèrie, està patint sobre tot els efectes dels excrements dels coloms. Resulta un element molt interessant en el conjunt de la casa, tot i així s'ha exclòs el seu registre per no disposar d'autorització de la propietat.

Sarcòfag d'en Galceran del Papiol.

És una de les peces més interesants del Papiol. S'inclou en aquesta llista d'elements no fitxats pel fet de no haver tingut autorització de la propietat per la seva inclusió dins del Mapa de Patrimoni. La informació que aquí oferim és pública ja que procedeix de la bibliografia. Es tracta d'un sarcòfag de pedra calcària i marbre de forma rectangular, amb la seva tapa esculpida. Originàriament havia estat d'encast mural, i es recolza a banda i banda a sobre de dues mènsules de pedra calcària picada, sense decoració, però amb restes de policromia. La tapa presenta esculpida la figura del cavaller Galceran, qui, protegit amb cota de malla, descansa el cap a sobre d'un coixí decorat amb tres borles a banda i banda. Està armat i creua els seus braços a sobre d'una gran espasa. Als seus peus, que duen estreps, descansa un gos. El frontal del sarcòfag està flanquejat per sengles escuts, dos a esquerra, i molt probablement dos a la dreta, corresponen a les armes parlants de la família. Una llegenda, avui perduda en gran part, es desenvolupa entre els escuts. Per documentació bibliogràfica es coneix el seu contingut:
"HIC.JACET.VENERABILIS.GALCERANUS.DE.PAPIOLO.MILES.QVI.OBIIT.OCTAVO.KAL.JULII.ANNO.DOMINI.MILLESSIMO.TERCENTESIMO.VIGESIMO.QUARTO.CVIVS.ANIMA.REQUIESCAT.IN.PACE: AMEN" (Martí, 1926: 12).

Actualment es conserva en una de les sales del castell. El cavaller Galceran senyor del castell de Papiol va estar reconegut i admirat per les tasques que va fer com a veguer i vassall en les expedicions militars i diplomàtiques sota Jaume II. Hi havia hagut un sarcòfag més de paret, com el que es descriu, a l'església de Santa Eulàlia. L'altre era de l'ardiaca Berenguer de Papiol, però aquell va desaparèixer durant els fets revolucionaris del juliol de 1936.
Després de la guerra civil, el sarcòfag d'en Galceran va ser recuperat per la família propietària del castell, que el va restaurar en la mida del possible. El fet de que resultés afectat durant la guerra civil, es fa palès sobretot al frontal de la caixa, doncs ha perdut una bona part de la llegenda, que es coneix per referències bibliogràfiques, i un dels escuts de la part dels peus.

Torre d'electricitat al bosc del Blanc, carrer de Sant Jordi.

Eliminada per falta d'interès.

Torres de la Granja Gené, Avinguda de la Generalitat, 78.
F53-Catàleg de Patrimoni Arquitectònic del Papiol.
Enderrocades

4. Bibliografia

AHICART AMIGÓ et al. (2019) Exposició: Motius de cases i gent. El Papiol: Espai de Recerca pel Patrimoni del Papiol. Biblioteca Municipal del Papiol Valentí Almirall.

ALBA, D. et al (2018) First record of a Miocene pangolin (Pholidota, Manoidea) from the Iberian Peninsula. Journal of Vertebrate Paleontology, 38,1,

ALERT I PUIG, J. et al. Pla estratègic de turisme del Papiol . Barcelona: Diputació de Barcelona, Ajuntament del Papiol, CatEmocions, SL.

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CLUB EXCURSIONISTA DE CATALUNYA (AFCEC-EMC-X-2104).- Blog Patrimoni i Muntanyes den Joan M. Vives i Teixidó.

BARCELONA: MUSEO Y LABORATORIO DE GEOLOGÍA DEL SEMINARIO (s.d.) Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Fundación Reig Amics del MGSB.

BARRAL I ALTET, X. (1981) L'art pre-romànic a Catalunya. Segles IX-X. Barcelona: Edicions 62.

BERGADÀ MÚRIA, E. (1981) "Vil·la romana de can Tintorer. El Papiol". Barcelona. Museu Municipal de Molins de Rei, 6

BERNI MILLET, P. (2001) "El circuit comercial de Barcino. reflexions al voltant de les marques amfòriques". Faventia, 23/1, 2001.

CATÁLOGO (1877) "Catálogo de la Exposición de Artes suntuarias antiguas y modernas", Barcelona : Establecimiento Tipográfico de N. Ramírez y Cª.

MINISTERIO DE EDUCACIÓN, CULTURA Y DEPORTE. "Bienes Culturales protegidos". Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte: http://www.mecd.gob.es/

BOHIGAS, O. (1983) Reseña y catalogo de la arquitectura modernista. Barcelona: Lumen.

BONILLA, A, et al. (2013) Pa, vi, oli. La Pagesia al Papiol Catàleg de l'exposició. Museu del Papiol. Ajuntament del Papiol.

CALZADA, S. Et al. (1992) Catálogo de los holotipos conservados en el Museo Geológico del Seminario de Barcelona. Trabajos del Museo Geológico del Seminario, 223.

CAMPMANY GUILLOT, J. (2011) “L'estiueig a Begues, Gavà i Castelldefels, 1881-1936. De les colònies a la massificació”. S.Ll. : *Materials del Baix Llobregat*, ISSN 2385-4235, ISSN-e 2385-4243, Nº. 17, 2011 (El lleure, l'oci i la cultura al Baix Llobregat i altres escrits), pàg. 39-49

CARRERAS I MARTÍ, J. et al. (1981) Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Barcelona: Edit. Enciclopèdia Catalana

CASANELLES RAHOLA, E. (2018) Inicis de la industrialització al Baix Llobregat: La fàbrica Ferrer i Mora de Molins de Rei i la Fàbrica Nova d’El Papiol Eusebi Casanelles Rahola Manresa Fàbrica dels Panyos. https://parcdelasequia.cat/wp-content/uploads/2018/10/PP-FM-i-fabrica-papiol.pdf

CASANOVAS, I et al. (2011) “Informe sobre la intervenció paleontològica als dipòsits del Miocè Inferior de la Conca del Vallès-Penedès i àrees properes, campanya 2011”. Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont.

CATALÀ I ROCA, P. (1990). Els castells catalans, 1. Barcelona: Edit. Dalmau.

CERCADOR (2019) Cercador del patrimoni arqueològic i paleontològic de Catalunya: Patrimoni Arqueològic - Gencat. http://invarque.cultura.gencat.cat/

CODINA, JAUME (1993). Bàndols i bandolers al Baix Llobregat (1580-1630). Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

COVARRUBIAS HOROZCO, S. (1611) Tesoro de la lengua española. Madrid: Ignacio Arellano y Rafael Zafra. Iberoamericana – Frankfurt am Main: Vervuert, 2006.

CRUSAFONT, M. Et al. (1955) Mem. y Com. Ins. Geol. y Min. Dip. Barcelona.

FAURA ARÍS, Andreu (1996) El Papiol, recull gràfic 1890 – 1960, col·lecció l'Abans, Editorial Efadós, La Palma, maig de 1996 / ISBN 978-84-931367-6-5.

FAURA CASANOVAS, Esteve (1999) L'ahir i l'avui del Papiol, Editorial Efadós , El Papiol, IBSN B-16.382-1999.

GALINDO, J (2019) Llistat de vertebrats de les col·leccions del Papiol dins el fons de l'Institut Miquel Crusafont. Extracte de l'inventari general de les col·leccions. Document administratiu.

GARCÍA, D et al. (1988) Apunts per a la realització de la Carta Arqueològica de Molins de Rei / L’espai. Dossier: Via i territori, futur, present i passat / Molins de Rei .Solias,

GARCÍA BORRÀS, F.(s.d.) Geòtop 337 pedrera Berta (Vallès Occidental). Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient i Habitatge. Direcció General del Medi Natural. http://mediambient.gencat.cat/web/.content/home/ambits_dactuacio/patrimoni_natural/sistemes_dinformacio/inventari_despais_dinteres_geologic/consulta_de_les_fitxes_descriptives_dels_eig/documentos/337_descrip.pdf

GARCIA, M.J.; BRITO MARTÍN, R.. (2016). Breu recull de la Geologia i la Paleontologia de la ciutat de Barcelona. Revista Comunicats 2016. Institut Català de Gemmologia, Mineralogia i Paleontologia (ICGMP). Revista Comunicats.

GAYOSO CARREIRA, G. (1974) Apuntes para la historia papelera de Barcelona y su provincia. S.LL. Publicación de la Asociación Hispánica de Historiadores del Papel, núm., 39 enero, pp.39-86.

GIMENO PASCUAL, X. (1984) "Noves consideracions sobre el poblament ibèric del pla de Barcelona", Barcelona, Faventia, v. 6, n. 1, pp. 113-136.

GOLPE, J. M. (1971) Suiformes del Terciario español y sus yacimientos. Acta Geológica Hispánica, t. VII (1972), n.º 1, págs. 18-21. CSIC - Instituto de Ciencias de la Tierra Jaume Almera (ICTJA).

GÓMEZ-BOLEA, A et al. (2010) Estudi de les comunitats brio-liquèniques i els micromicets al Parc de Collserola. Memòria.
https://www.parcnaturalcollserola.cat/pdfs/recerca/recerca_parc_1987_2013s.pdf

HUÉLAMO, JM., et al. (2014) El mur del Rierot, un element del patrimoni cultural de Viladecans. http://centredestudis.gava.ppe.entitats.diba.cat/wp-ontent/uploads/sites/10/2015/06/Poster-Viladecans-5-final.pdf

INVENTARI D'EDIFICACIÓ TRADICIONAL (2019)
https://parcs.diba.cat/documents/170508/5156227/p09d003.pdf

INVENTARI (2019) Inventari del Museu Geològic del Seminari de Barcelona. Document d'ús intern.

JORDÀ I CAPDEVILA, Josep M. (1998) Albirant la història de l'Ermita de la Mare de Déu de la Salut del Papiol, Editorial Efadós , El Papiol, 1998 / ISBN B-2085/98

JULIÀ, M. et. al. (inèdit, 1989) La vil·la romana de can Tintorer (El Papiol). Pre-actes de les I Jornades d'Arqueologia del Baix Llobregat. Castelldefels.

JULIÀ, M. et al. (1980) Introducció a l'estudi del poblament ibèric i romà al delta del Llobregat. XXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. El Prat de Llobregat.

LAMBERT, J. (1906) Memòries de la Société Géologique de Grance. Paléontologie. Tome XIV.- Fascicule 2-3. Paris: Au siège de la Société Géologique de France.

LÓPEZ SILVA, H. (2014) Inventari d'Arxius Parroquials. Document intern. Revisió feta el 9/10/2014. Barcelona: Arxiu Diocesà de Barcelona. Arquebisbat de Barcelona.

MADOZ, P. (1849) Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar. Madrid : Est. literario-tipográfico de P. Madoz y L. Sagasti.

MARTÍ ALBANELL, Ms. F. (1926) Notes històriques del Papiol. Barcelona: Arts Gràfiques de Rigol i Cia.

MARTÍ ALBANELL, Mn. Frederic (2002) Notes històriques del Papiol, Reeditat per Espai de Recerca del Patrimoni del Papiol, IBSN 84-95550-07-5

MEMÒRIA (2011) Memòria de la intervenció paleontològica als dipòsits del Miocè Inferior de la Conca del Vallès-Penedès i àrees properes, núm. 10798: Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont. PINTER 7013

MILLÀS CASTELLVÍ, Carles (1996) La immigració francesa al Papiol: 1566-1700. Materials del Baix Llobregat núm. 2 Tardor 1996. Institut Comarcal del Baix Llobregat.

MIRALDA, S. (1963) Itineraris castells breus notícies històriques. 1ª sèrie. Barcelona: Dalmau.

MORET PUJOL, Lourdes et alii, (2013) "Terrisseries al voltant de la Riera de Rubí: Can Tintorer (el Papiol) i Can Pedrerol de baix (Castellbisbal)", Barcelona, Barcino, Vol. 2, pp. 17-32.

MUSEU DE CERÀMICA DE L'ALCORA (s.d.). Museu de Ceràmica de l'Alcora. Guía de visita. Alcora: Ajuntament de l'Alcora.

NAVÁSCUEZ, Sandra (inèdit) Costums i tradicions del Papiol, treball de recerca de batxillerat 2001, El Papiol.

OPC (inèdit) Plecs de prescripcions tècniques per a la realització de Mapes del patrimoni cultural, Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona, Barcelona.

ORIVE ORTEGA, Alain. (2011) Galceran de Papiol. Estudis, 6. B de biografia. Edicions del Llobregat. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Ajuntament del Papiol. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. ISBN 978-84-938801-0-1

PASCUAL, R. (1977) Las ánforas de la Laietània. Méthodes classiques et méthodes formelles dans l'étude des amphores: actes du colloque de Rome, 27-29 mai 1974.

PÉREZ DE PEDRO, P. (2014). "El complex Mina Berta". Butlletí del Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí. Rubí Centre d'Estudis Rubinencs., nú. 63, any 33.

PLA (s.d.) Pla estratègic de Turisme del Papiol. Diputació de Barcelona-Ajuntament del Papiol-Cat Emocions. https://seu-e.cat/documents/3161678/7023994/Pla+estrat%C3%A8gic+de+turisme+del+Papiol/f9a57b43-792d-4605-be4d-09e3db0dd8f2.

PLA ESPECIAL (2007) "Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni paleontològic del Papiol" Barcelona. Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i d'Obres Públiques. Direcció General d'Urbanisme. Comissió Territorial d'Urbanisme de Barcelona. Gener 2007.

PLADEVALL I FONT, A. et al. (1992) Catalunya Romànica. XX El Barcelonès. El Baix Llobregat. El maresme. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

PONS, A (1998) Exposició: "Quin goig de... goigs!" Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona. http://bid.ub.edu/14pons.htm

REYES, Ca. (2005) Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni arquitectònic i arqueològic del Papiol.

RIU I COLL, X.(1998). Memòria paleontològica. El Papiol. Polígon sud, Mem.núm. 3123

ROS BOFARULL, T. (inèdit) Les Masies del Papiol. El Papiol. Treball de síntesi de batxillerat.

SAAVEDRA, J.L. (1979). "Les fácies catalanas y su ámbito paleogeográfio". Madrid: Servicio de Publicaciones del Ministerio de Industria y Energía.

SANTAFÉ LLOPIS, J.V (1978) Rinoceróntidos fósiles de España.

SIMÓN I TARRÉS, A. (1996) La població catalana a l'Edat Moderna, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona.

SOLIAS, J.M. (1982, inèdit) El poblament del curs inferior del Llobregat en època romana. Memòria de Llicenciatura. Universitat de Barcelona.

SOLIAS, J.M. (1990) El poblament ibèric i romà del curs inferior del Llobregat. Universitat de Barcelona.

TURRÓ I MARTÍNEZ, A. (2007) Les emissions monetàries oficials de la Guerra Civil (1936-1939). I: Andorra, Illes Balears i Catalunya (Generalitat i locals). Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. Institut d'Estudis Catalans.

VILA GARCÍA, Jesús A (2001) Un segle al cor. Història de la Coral La Perdiu del Papiol (1899 - 1999), Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, El Papiol, IBSN 84-923117-4-6

VILALTA, J. (2017) La "plaça del Domènech", un espai molt estimat pels rubinencs/ques. el blog de la història i el patrimoni de Rubí - GCMR- 12 de febrer de 2017. CER http://historiaygrupomuseorubi.blogspot.com/2017/02/la-placa-del-domenech-un-espai-molt.html

TARDÀ, J. (1991) Republicans i catalanistes al Baix Llobregat a principi del segle XX, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Puigcerdà.

AMIGÓ, Jordi (2001) "Gener de 1939. Retirada i ocupació versus *huida y liberación* al Baix Llobregat", a SANTACANA, C, El Franquisme al Baix Llobregat, Barcelona, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat.

"RESOLUCIÓ de 22 de desembre de 1992, per la qual es dóna conformitat a l'adopció de l'escut heràldic del municipi del Papiol." (pdf). *DOGC núm. 1693*. Generalitat de Catalunya, 13-01-1993. [Consulta: 25 juny 2010].

XTEC (s.d.) Les fonts de la demografia històrica. Parroquials. http://www.xtec.cat/~xgual1/fonsdoc.htm

Diputació Barcelona

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Rellotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonic@diba.cat
www.diba.cat/opc